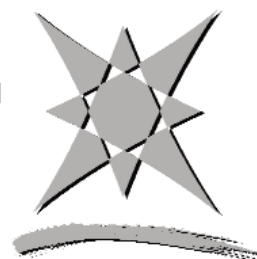

KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Forum Economic
Economist's Forum

Tartalomjegyzék

SOMAI JÓZSEF

A polihisztor Kisszántói Pethe Ferenc halálának 175. évfordulójára 3

BESSENYEI ISTVÁN

Korrupst redisztribúció egy neoklasszikus növekedési modellben 5

NAGY ÁGNES – PETE ISTVÁN

A Lámfalussy-jelentés és az európai pénzügyi szolgáltatások 29

SZILÁGYINÉ DR. FÜLÖP ERIKA

Humánpolitika az Európai Unióban 39

BROK ERIKA

A Gazdasági és Monetáris Unió létrejöttének okai és folyamata 49

GAZDAG ILDIKÓ

A sepsiszentgyörgyi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola rövid története .. 59

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XLIX. rész 65

RMKT-hírek 67

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 69

A polihisztor Kisszántói PETHE FERENC halálának 175. évfordulójára — Mementó —

SOMAI JÓZSEF főszerkesztő

Pethe Ferenc 1763. március 30-án született a mai Tiszavasvárin (Magyarország, Szabolcs megye), 1832. február 22-én, életének 70. évében halt meg Szilágysomlyón (Románia, Szilágy megye). A szilágysomlyói temetőben található temetkezési helye fölé emelte veje 3 méteres síremlékét 1835-ben. A magyar, különösen az erdélyi szellemiség ma is őrzi nagy ívű munkásságának emlékét.

A debreceni református kollégiumi tanulmányait befejezve, ennek támogatásával külföldi egyetemekre, elsősorban a hollandiai Utrechtbe ment tanulni, majd 1788-ban elindult, s nyolc éven át Európa legnagyobb országait, Angliát, Franciaországot, Olaszországot, Svájcot és Németországot járta. Utazásait arra használta, hogy megismerje a nyugati országok nyújtotta ismeretek hazai hasznosítását.

Hazatérve, közel 35 éves bolyongását s egyben gazdag életművét Bécsben kezdi, majd fordultatos munkásságát folytatja Keszthelyen, Sopron megyében (előbb az Eszterháziaknak dolgozik, azután néhány évet gazdálkodással foglalkozik). Ezt követően ismét Bécsbe kerül, majd bérlemények kötik le a kunszentmiklósi határban, ugyanakkor a budai Vár alatt szőlőt telepít, Kolozsvárra kerül, ahol először kocsmárosként keresi kenyerét, majd nyomdaalapítással és lapkiadással csúcsonyul ki munkássága. Meghalni Szilágysomlyóra megy, hisz alig éli túl a féléletet ebben a városban.

Pethének változatos, gazdag kiadói munkásságával sikerült maradandót alkotnia a magyar és erdélyi publicisztika területén.

Már utrechti tanulmányai idején, 1794-ben vállalkozott a Biblia és egy zsoltároskönyv magyar nyelvű kiadására, amelyekért jutalomban is részesül az angol regensztől. Külföldi útjáról visszatérve, Bécsben 1796-ban kiadja a *Magyar Újságot*, amelynek mellékcíme: *mely Magyar- és Erdélyországban a gazdaságot és szorgalmatosságot irányozza*. Négy és fél évi keszthelyi tanároskodása után, 1814-ben ismét visszatér Bécsbe és elindítja hosszúra sikeredett címmel a *Nemzeti Gazda, vagy a magyar nemzet nemzeti gazdasága s ebbeli kereskedése virágzásának előmozdítása, melyet a nemzet szorgalmas fiainak segedelmekkel hetenkint készített K. P. F. hetilap*, amely 1818 végéig működött. Ezt követően erdélyi tartózkodása alatt, 1827-ben Kolozsváron beindítja az *Erdélyi Híradót*, amely az ő szer-

kesztése alatt kilenc kötetig jutott, és ennek mellékleteként a *Nemzeti Társalkodót*, amelyet másfél évig szerkesztett. A kolozsvári Farkas utcában nyomdát is alapít.

Korának kimagasló gazdasági szakírójaként kiadja három kötetben a *Pallérozott Mezei Gazdaság* című híres könyvét. Az első kötet 1805-ben jelent meg Sopronban, amelyet 1814-ig követett a másik két kötet is, Pozsonyban 1908-ban, illetve Pécssett 1814-ben.

Eredetileg ez a híres könyve tankönyvfélének indult, azonban menet közben igen jelentős tudományos munkának sikeredett. Közel 800 oldalas köteteiben eredeti tapasztalati és elméleti összefoglalóját találjuk a mezőgazdálkodás olyan aktuális problematikájának, mint: a mezőgazdasági üzemszervezés, talajművelés, a belterjes termelés, a vetésforgó rendszerek, a vetőmag fajtisztasága, a növényi betegségek ellen való védekezés, az ipari és kereskedelmi növények fajtái és termesztési módja, az állattenyésztés stb. Ajánlásai között találjuk a mezőgazdaság és állattenyésztés technikai fejlesztéséhez szükséges újítások ismertetését is.

1812-ben adta ki *Mathesis* című kétkötetes munkáját Bécsben, amelynek első kötete matematika, a második geometria. Ennek a munkának nagy érdeme a tényanyag mellett a szaknyelv magyarosítása. Megjegyzendő, hogy egész életművében igen nagy hangsúlyt fektet a magyar nyelv fejlesztésére, csiszolására, így megállapítható, hogy írásaival igen pozitív hatást gyakorolt a magyar nyelv fejlődésére.

Közben alapító tagja lett a Pesten létesülő Magyar Tudós Társaságnak. A *Természethistoria* című, 1815-ben kiadott könyve 1817 őszén elnyerte az először kiosztásra kerülő Marc-zibányi-díjat.

Főbb munkái közé soroljuk az eddig említetteken kívül a következő könyveket is: *Un-garische Grammatik. Nach den Grundsätzen Johann Farkas ganz umgearbeitet*. Bécs, 1798; *A földművelési kémia gyökere egymásból fojó leczkékben. Ánglusból fordította, s jegyzéssel bővítette*. Bécs, 1815; *Baromorvos könyv*, Kolozsvár, 1827; *Budai szőlőm ültetési módja*. Kolozsvár, 1827; *Európai mértékár*. Kolozsvár, 1829–1830.

Bár viszontagságos élete volt, mindig sikerült elegendő erőt gyűjtenie ahhoz, hogy vállalt népszolgálatát képes legyen újrakezdeni „Magyar- és Erdélyország” gazdasági fejlesztéséért.

Forrásirodalom

SÜLE Sándor: *Kisszántói Pethe Ferenc (1763–1832)*. Bp., 1964.
mek.oszk.hu/00000/00058/html/pethe.htm (dr. Für Lajos)

Korrupciós redistribúció egy neoklasszikus növekedési modellben

BESSENYEI ISTVÁN

A következőkben azt vizsgáljuk, miként érinti a korrupció visszaszorulása a gazdaság növekedését, a bérből és fizetésből élő, illetve a tőke- és korrupciós jövedelmet egyaránt élvező elit háztartások fogyasztását. A korrupciós összegeket nem tekintjük feltétlen veszteségnek, hisz azok egy része beruházásra kerül. Feltételezzük, hogy az elit háztartások végtelen időhorizonton igyekeznek jólétüket maximalizálni. Megmutatjuk, hogy a korrupció visszaszorulásának fontosabb változókra gyakorolt hatása nem egyértelmű, sőt előfordulhat olyan szituáció, amikor sem az elit háztartások, sem pedig a bérből és fizetésből élők érdekeit nem szolgálja. Más esetben a korrupció elleni küzdelem hatásos eszköze lehet az állami szerepvállalás mérséklése. A termelőtevékenységet elősegítő közjavak mennyiségének ezzel együtt járó csökkenése azonban előbb az elit háztartásoknál, majd a bérből és fizetésből élőkénél is az egyensúlyi fogyasztás visszaesését eredményezi.¹

Az állami redistribúció elmaradhatatlan kísérőjelensége a korrupció. Empirikus kutatásaik alapján ezt a megállapítást többek között Tanzi és Davoodi (1997), illetve Mauro (1998) igazolták. Az utóbbi szerző szerint a korrupció torzítja a kormányzati kiadások szerkezetét, mivel a politikusok elsősorban azokat a nem termelékeny óriás-beruházásokat támogatják, melyek révén könnyen juthatnak nagy összegű csúszópénzekhez. Így a kormányzati vásárlásoknak csak egy része szolgálja közjavak finanszírozását. Másik része magánháztartások egy partikuláris csoportjához kerül, e partikuláris csoport politikai, illetve kapcsolati tőkéjének hozadékaként. Korrupció alatt e tanulmányban azt a – Hámori (1998) könyvében kincstári korrupciónak nevezett – jelenséget fogjuk érteni, amikor a közjavakra fordított kormányzati kiadások összege meghaladja az ezen közjavak előállításán során képződő tényezőköltséget. Ez a definíció kétségkívül szűkebb a Petschnig (1993) cikkében alkalmazottnál, mely szerint a korrupció a bürokrácia sajtóságos devianciája, ám alkalmazása lehetővé teszi a jelenség hatásainak egy egyszerű makromodell keretei között történő elemzését. Mindazonáltal a kincstári korrupció fogalma a kenőpénzek mellett tartalmazza a Bródy (2002) tanulmányában említett szinekúrákat is, amikor az uralkodó pártok egyes kli-

¹A szerző ezúton szeretne köszönetet mondani a dolgozat elkészítéséhez nyújtott T037291. számú OTKA támogatásért.

ensei kerülnek olyan állásokba, melyek számukra a munkájuk határtermékét jóval meghaladó reáljövedelmet biztosítanak.

A korrupció elterjedtségének magyarázatával az utóbbi időben számos tanulmány foglalkozott. Fisman és Gatti (2002) megmutatták, hogy a kormányzati kiadások fiskális decentralizációja a korrupció alacsonyabb szintjéhez vezet. Lambert-Mogiliansky (2002) szerint a korrupció annál nagyobb, minél bonyolultabb és instabilabb az adminisztratív és törvényi szabályozás, illetve minél fejletlenebb a piac. A termelők és ügynökök számának hatását vizsgálta Celentani és Ganuza (2002) cikke. Igen alapos statisztikai elemzést végzett Paldam (2002). E tanulmányokkal szemben jelen dolgozat a korrupció makrogazdasági hatásait vizsgálja, melyhez egy olyan modell szükséges, mely a közjavakat mint termelési erőforrásokat veszi figyelembe. Ilyen modellt dolgoztak ki Persson és szerzőtársai (2000), mely a szokásos megközelítéssel szemben nem tekinti a kormányzatot jóindulatú, mindenható diktátornak, hanem feltételezi, hogy a politikusok saját érdekeiket követik. E modell azonban a korrupciós összegeket egyértelműen veszteségnek tekinti, holott azok jelentős része megtakarításra, illetve beruházásra kerül. Ezt a hátrányt küszöbölte ki Del Monte és Papagini (2001) konstrukciója, ám ennek is a korrupció magyarázata volt a célja. Dolgozatunk azonban a jelenség következményeit vizsgálja a neoklasszikus növekedélmélet viszonylag egyszerű keretei között. Ebből a célból Ramsey (1928) modelljébe vezetjük be exogén tényezőként a korrupciót. Mivel a jelenség eltérő módon érintheti a különböző társadalmi csoportokat, a háztartások oldalán két szektort különböztetünk meg. Mondanivalónk egyszerűbb kifejtése érdekében vállalati oldalon is célszerű lesz két szektort definiálni. Az egyes szektorok elkülönítése természetesen nem változtatja meg a modell neoklasszikus jellegét, miként a megtakarítások endogén kezelése sem. Következtetéseinkkel szemben tehát felvethetők mindazok a kritikai megjegyzések, melyek a neoklasszikus modellekkel szemben általában elhangzanak. Nem vitatva ezek létjogosultságát, érdemes felidézni Man-kiw (2002) közismert tankönyvének koncepcióját, mely szerint a gazdasági folyamatok vizsgálatát legjobb a neoklasszikus modell keretein belül kezdeni.

A modell

Alternatív jövedelemelosztási elméletének közzététele során már Káldor (1956) cikke felhívta a figyelmet a tőkés és munkások eltérő megtakarítási határhajlandóságára. Ehrlich és Lui (1999) pedig a korrupció vizsgálata során a bürokraták és dolgozók között tettek különbséget. Mindezek alapján a háztartásokat az alábbiak szerint osztjuk két szektorra: Bérből és fizetésből élőknek nevezzük azokat, melyek kizárólag bérjövedelemhez jutnak, illetve

ahol a nem bérjellegű jövedelmek mennyisége elhanyagolható. A kormányzat által fizetett jóléti transzferektől az egyszerűség érdekében eltekintünk. Feltesszük továbbá, hogy a háztartások ezen szektora sajátítja el az összes bérjövedelmet, amiből egyáltalán nem képeznek megtakarításokat. Hasonló feltevessel él a bérből és fizetésből élő háztartásokkal kapcsolatban egyébként Káldor és Mirrlees (1962), illetve Simonovits (2001) cikke is.

A háztartások másik szektorát elit háztartásoknak nevezzük. Itt jelenik meg a tőke- és profitjövedelmen kívül a korrupcióból származó összes jövedelem is. Feltesszük, hogy e jövedelmekből valamennyi elit háztartás az általa birtokolt tőke arányában részesedik. E háztartások bérjövedelmét nem vesszük figyelembe, feltesszük azonban, hogy fogyasztásukon kívül megtakarításuk is számottevő. Petschnig (1993) szerint a tulajdonhoz és annak működtetéséhez kapcsolt korrupciós összegek elérik a tőkeképzéshez szükséges mértéket, és Del Monte és Papagini (2001) is hasonló feltevést alkalmaznak modelljükben.

Feltesszük, hogy az adókat kizárólag a háztartások fizetik, a vállalatok nem adóznak. Lényeges egyszerűsítő feltevés, hogy a bérből és fizetésből élőkre, valamint az elit háztartásokra azonos adókulcs vonatkozik. A progresszív jövedelemadó ugyanis az utóbbiak esetében magasabb adókulcs alkalmazását tenné szükségessé. Az elit háztartások viszont nagyobb valószínűséggel képesek kibújni az adófizetési kötelezettség alól. Schleifer és Vishny (1993) szerint az adózás területén sem hanyagolható el a korrupció. A két ellentétes hatás eredőjeként tűnik elfogadhatónak az egységes, lineáris adókulcs feltételezése, ami egyébként a további tárgyalást is nagymértékben egyszerűsíti.

Ha eltekintünk a termékek és szolgáltatások vállalatok közti áramlásától, akkor a vállalati szektor funkciója kettős. Egyrészt itt megy végbe a tényleges termelőtevékenység, másrészt itt alakítják át a kormányzati kiadások egy részét korrupciós jövedelmekké. Ennek megfelelően a vállalati tevékenységeket a következőképpen osztályozzuk: Tényleges termelőtevékenységnek nevezzük a fogyasztási, beruházási és közjavak termelését. Ennek során a vállalatok tőkét, munkát és közjavakat használnak fel. A közjavakat a kormányzat ingyenesen bocsátja a vállalatok rendelkezésére. Feltevéseink szerint e közjavak nem raktározhatók (ilyen pl. a közbiztonság), de egyes termelővállalatok által történő felhasználásuk nem gátolja meg a többit abban, hogy ők is felhasználják ugyanezen közjavakat, nem fordulhat tehát elő a Barro és Sala-i-Martin (1992) cikkében vizsgált túlszűfoltosság. A vállalati áltevékenységek funkciója a kormányzati kiadások egy részének személyes jövedelemmé történő transzformálása. A fenti elhatárolás elméleti szempontból rendkívül kényelmes, azonban semmiféle empirikus következménye nincs, ugyanis számos vállalat folytatja egyidejűleg mindkét tevékenységet. Például egy acélmű stratégiai fejlesztési tervének elkészítése, ha az

valóban a vállalat hosszú távra szóló döntéseinek megalapozását szolgálja, tényleges termelőtevékenység. Ha viszont e stratégiai terv funkciója mindössze jogalap biztosítása a szinekúra díjazásához, akkor a felmerülő költségeket az áltevékenységek között kell számba venni. Azt is jól illusztrálja a fenti példa, hogy az egyes vállalati tevékenységek szétválasztása sem minden esetben problémamentes. Az egyszerűbb tárgyalás érdekében azonban a vállalatok oldalán is két szektort különböztetünk meg, és feltesszük, hogy a cégek egyértelműen hozzárendelhetők valamelyikhez. A tényleges termelőtevékenységet végző vállalatokat termelővállalatoknak, az áltevékenységet folytatókat pedig pszeudovállalatoknak fogjuk nevezni.

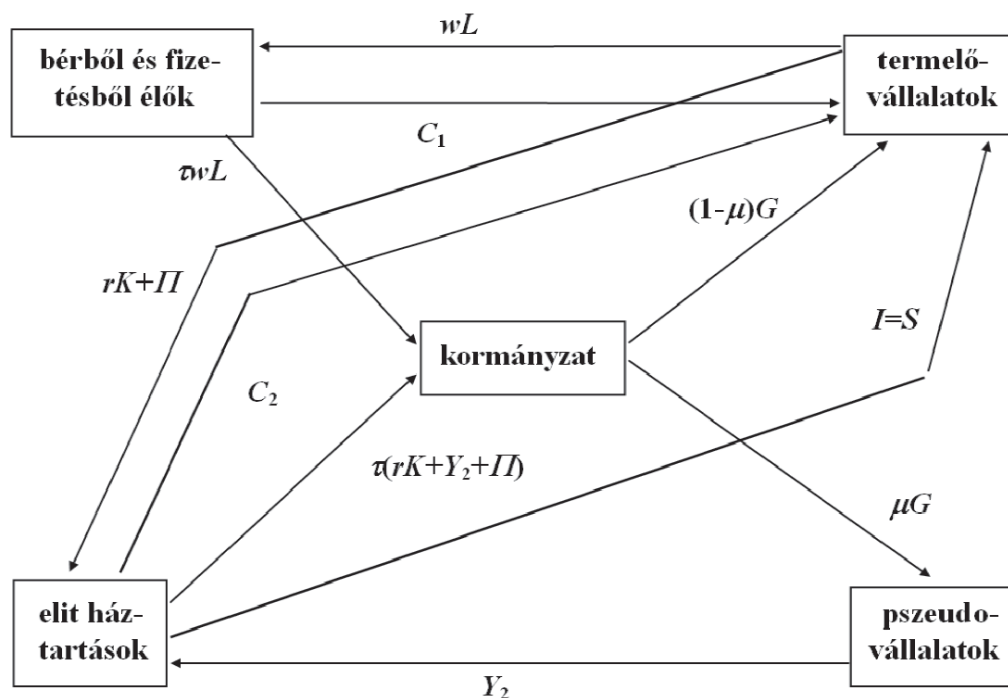
Bár a pszeudovállalatok által felhasznált termelési tényezők mennyiségét elhanyagolhatóan kicsinek tekintjük, ez nem jelenti azt, hogy e vállalatok nem számolnának el költségeket. Ezek túlnyomó része azonban nem a pszeudovállalatok működéséből adódik, hanem a tulajdonos háztartások fogyasztásából. Így reális az a feltevés, hogy e vállalati szektor teljes bevétele a tulajdonos háztartásokhoz kerül az elsődleges jövedelemelosztás során.

Feltesszük, hogy a kormányzati kiadások nagysága megegyezik az adóbevételek mértékével, és a pszeudovállalatoktól történő kormányzati vásárlások értéke ezzel egyenesen arányos. Az arányossági tényező nagysága nulla és egy közé esik, zérus érték esetén nincs korrupció. Mivel célunk a jelenség következményeinek vizsgálata, az arányossági tényezőt exogén konstansnak tekintjük. Az egyszerűség érdekében eltekintünk az értékcsökkenéstől, és feltesszük, hogy a gazdaság zárt. A neoklasszikus elveknek megfelelően feltesszük továbbá, hogy minden megtakarítás automatikusan, azonnal beruházássá válik. Az egyes szektorok közti jövedelemáramlás az 1. ábrán követhető nyomon.

A két vállalati szektorban képződő összes bevételt Y -nal, az adókulcsot pedig τ -val jelölve a kormányzat összes adóbevétele τY , ami kiegyensúlyozott költségvetést feltételezve az összes kormányzati kiadással egyenlő. Jelölje a korrupció erősségét kifejező arányossági tényezőt μ , ekkor a pszeudovállalatok jövedelme: $Y_2 = \mu\tau Y$. Az 1. szektor kibocsátását Y_1 -gyel jelölve: $Y = Y_1 + Y_2$, a két egyenletből pedig azt kapjuk, hogy az összkibocsátás egyenesen arányos az 1. szektoréval, azaz:

$$Y = \frac{1}{1 - \mu\tau} Y_1 . \quad (1)$$

1. ábra. Gazdasági körforgás korrump redistribúció jelenlétében

Mivel a GDP meghatározása során a pszeudevállalatok tevékenységét is figyelembe kell venni, a mért GDP annál inkább meghaladja a termelővállalatok kibocsátását, minél erősebb a korrupció, illetve minél magasabb az adókulcs. Másrészt a két szektor kibocsátása közt is egyenes arányosság áll fenn, azaz:

$$Y_2 = \frac{\mu\tau}{1 - \mu\tau} Y_1. \quad (2)$$

A termelővállalatok

A jelen szakaszban ismertetésre kerülő modell a Bessenyei (2001) cikkemben bemutatottól nemcsak annyiban tér el, hogy ezúttal nem kötjük ki a gazdaság rendelkezésére álló munka mennyiségének változatlanóságát, hanem feltesszük azt is, hogy profitmaximot célzó döntéseik meghozatala során a vállalatok a közjavak mennyiségét externális adottságnak tekintik. Másrészt, míg korábbi munkámban a különféle növekedési pályákat leíró differenciálegyenlet-rendszer matematikai tulajdonságai álltak a vizsgálódás homlokterében, ezúttal a modell közgazdasági következményeire koncentrálnak, nem hagyva figyelmen kívül a Pontrjagin-féle maximum-elv alkalmazása során levezetett határfeltételből adódó következtetéseket sem.

Feltesszük, hogy a termelővállalatok azonos technológiát alkalmaznak, függetlenül attól, hogy fogyasztási cikket, beruházási vagy közjavakat állítanak elő. Jelölje P a kormányzat által a vállalatok számára biztosított közjavak mennyiségét, ekkor az aggregált termelési függvény: $Y_1 = K^\alpha \bar{L}^\beta P^{1-\alpha-\beta}$, ahol K a tőkeállomány nagysága. Ismert², hogy kiegyensúlyozott növekedés kizárólag munkanövelő technikai haladás jelenlétében lehetséges, ezért szerepeltettük a termelési függvényben a hatékony munka $\bar{L}$ szimbólumát. Definíció szerint: $\bar{L} = L e^{mt} = L(0)e^{(m+n)t}$, ahol n az exogén technikai haladás rátája, a munka exogén növekedési rátája, $L(0)$ pedig a munkakínálat nagysága a $t = 0$ időpontban. A hatékony munka növekedési rátáját Harrod (1948) nyomán szokás természetes növekedési rátának is nevezni. Feltesszük továbbá, hogy az α és β paraméterek mindegyike pozitív és egynél kisebb. A termelővállalatoktól történő kormányzati vásárlások nagyságát G_1 -gyel jelölve: $G_1 = P$, és a termelési függvény a következő alakban írható fel:

$$Y_1 = K^\alpha \bar{L}^\beta G_1^{1-\alpha-\beta}. \quad (3)$$

A kormányzati kiadások termelési erőforrásként történő felfogása Barro (1990) cikke nyomán vált elterjedtté. Mivel e kiadásokat teljes mértékben az adóbevételek finanszírozzák, s ez a tőke és munka által megtermelt nemzeti jövedelem konstans hányada, a (3) háromváltozós termelési függvény kétváltozós alakra hozható. Definíció szerint ugyanis $G_1 = (1 - \mu)\tau Y$ az (1) egyenlet felhasználásával pedig $G_1 = \frac{(1 - \mu)\tau}{1 - \mu\tau} Y_1$ adódik, s így az aggregált termelési függvény: $Y_1 = K^\alpha \bar{L}^\beta \left(\frac{\tau - \mu\tau}{1 - \mu\tau} Y_1 \right)^{1-\alpha-\beta}$. Ebből Y_1 -et kifejezve:

$$Y_1 = BK^{\frac{\alpha}{\alpha+\beta}} \bar{L}^{\frac{\beta}{\alpha+\beta}}, \quad (4)$$

ahol a $B = \left(\frac{\tau - \mu\tau}{1 - \mu\tau} \right)^{\frac{1-\alpha-\beta}{\alpha+\beta}}$ szimbólumot csupán az egyszerűbb írásmód érdekében vezetjük be. A paraméterértékekre tett kikötések alapján könnyen ellenőrizhető, hogy B pozitív, továbbá a korrupció visszaszorulásával, illetve az adókulcs növelésével értéke növekszik.

A (3) és (4) termelési függvények közti formális eltérés közgazdasági tartalma az, hogy a termelővállalatokkal kapcsolatos döntések a (3) formula alapján születnek, exogén adottságnak tekintve a kormányzati kiadások nagyságát. Ténylegesen azonban a (4) egyenlet ma-

² pl. Barro és Sala-i-Martin (1995).

gyarázza, hogy miként függ az 1. szektor kibocsátása az ott felhasznált tőke és munka mennyiségétől. Mivel az utóbbi függvény homogenitásának foka egységnyi, $\bar{L}$ -sal történő osztás után az alábbi forma adódik:

$$\bar{y}_1 = f(\bar{k}) = B\bar{k}^{\frac{\alpha}{\alpha+\beta}}, \quad (5)$$

ahol a bal oldalon az 1. szektor kibocsátásának egységnyi hatékony munkára eső mennyisége szerepel, a jobb oldalon pedig a hatékony tőkeintenzitás, azaz a tőke és a hatékony munka hányadosa a $\bar{k}$ -sal jelölt független változó. Megmutatható, hogy az f függvény deriváltja a tőke határtermelékenységével egyenlő.

A kamatláb és bérrel meghatározása során feltesszük, hogy a döntéshozók a produktív közjavak mennyiségét adottnak tekintik, nem veszik tehát figyelembe adófizetésüknek a közjavak mennyiségét növelő, pozitív extern hatását. Így a (3) termelési függvény deriválása során G_1 -et konstansnak tekintik. Mindezek miatt:

$$r = \frac{\partial Y_1}{\partial K} = \alpha K^{\alpha-1} \bar{L}^\beta G_1^{1-\alpha-\beta} = \alpha \frac{Y_1}{K} = \alpha \frac{f(\bar{k})}{\bar{k}} = (\alpha + \beta) f'(\bar{k}) = \alpha B \bar{k}^{\frac{-\beta}{\alpha+\beta}} \quad (6)$$

$$w = \frac{\partial Y_1}{\partial L} = \beta K^\alpha e^{\beta mt} \bar{L}^{\beta-1} G_1^{1-\alpha-\beta} = \beta f(\bar{k}) e^{mt}. \quad (7)$$

Szemügyre véve a (6) egyenletet, látható, hogy a kamatláb csak abban az esetben egyenlő a tőke határtermelékenységével, ha $\alpha + \beta = 1$ teljesül, azaz a közjavak parciális termelési rugalmassága nulla.

A hatékony tőkeintenzitás mozgásegyenlete

Feltesszük, hogy az elit háztartások a korrupciós bevételekből tőkéjük arányában részesednek. Mivel az amortizációtól eltekintünk, és a neoklasszikus elvekből következően minden megtakarítás automatikusan beruházássá válik, az i -edik elit háztartás által végrehajtott beruházás következő egyenlete írható fel:

$$\dot{K}_i = (1 - \tau)(rK_i + \frac{K_i}{K} Y_2 + \pi_i) - C_{2_i}, \quad \text{ahol } K_i \text{ az } i\text{-edik elit háztartás birtokában lévő}$$

tőke³, π_i e háztartás profitjövödelme, C_{2_i} pedig a fogyasztása. Eszerint az i -edik elit háztartás nettó beruházásainak nagysága megegyezik a rendelkezésére álló jövedelmének és fo-

³ Az egyes változók idő szerint vett deriváltját a változót reprezentáló szimbólum fölé írt pont, növekedési rátáját a fölé írt kalap jelöli.

gyasztásának a különbségével. Mivel a (3) termelési függvény lineárisan homogén, az Euler-tétel szerint az összes kamatjövedelemnek a termelővállalatok árbevételéhez viszonyított részaránya α . Ugyanez az érték az összes bérjövedelem esetében β , az összes profitjövedelemre pedig $1 - \alpha - \beta$. Feltesszük, hogy az egyes elit háztartások az összes korrupciós jövedelem mellett az összes profitjövedelemből is a birtokukban lévő tőke arányában részesednek, így $\pi_i = (1 - \alpha - \beta) \frac{K_i}{K} Y_i$. A (2) és (6) egyenleteket alkalmazva a beruhá-

zások egyenletéből a korrupciós jövedelem kiküszöbölhető, és a következő összefüggéshez jutunk:

$$\dot{K}_i = \frac{(1 - \tau)(1 - \beta + \beta\mu\tau)}{1 - \mu\tau} \frac{K_i}{K} Y_i - C_{2_i} = \phi \frac{K_i}{K} Y_i - C_{2_i}, \quad (8)$$

ahol a ϕ jelölést az egyszerűbb írásmód érdekében vezettük be. A jobb oldalon álló első tag továbbra is az elit háztartások rendelkezésre álló jövedelmeként értelmezhető. A ϕ -vel jelölt kifejezés nevezőjének funkciója az (1) egyenlethez hasonlóan a pszeudovállalatoknál képződő jövedelem figyelembevétele. A számlálóban szereplő első tényező az adóztatást veszi figyelembe. A második az elit háztartások részesedését határozza meg a termelővállalatoknál képződő összes árbevételből. Ez azért haladja meg a kamat- és profitjövedelmek részarányát, mert az itt szereplő $\beta\mu\tau$ tag a bérjövedelmekre kivetett adóból a korrupciós csatornán át az elit háztartásokhoz visszaáramló összeg részarányát is figyelembe veszi.

Makroszintre áttérve azt mondhatjuk, hogy a teljes tőkeállomány az elit háztartások tulajdonában van, így $K = \sum K_i$, illetve $\dot{K} = \sum \dot{K}_i$. Hasonló összefüggés érvényes az elit háztartások fogyasztására, azaz: $C_2 = \sum C_{2_i}$. Másrészt a hatékony tőkeintenzitás definíciója szerint:

$\bar{k} = \frac{K}{L}$. Elvégezve az idő szerinti deriválást: $\dot{\bar{k}} = \frac{\dot{K}}{L} - (m + n)\bar{k}$. Behelyettesítve a (8) differenciálegyenletet, az alábbi mozgásegyenletet írhatjuk fel:

$$\dot{\bar{k}} = \phi f(\bar{k}) - \bar{c}_2 - (m + n)\bar{k}, \quad (9)$$

ahol $\bar{c}_2 = \frac{C_2}{L}$ az elit háztartások egységnyi hatékony munkára eső fogyasztása. Ez az egyenlet egyébként csupán annyiban tér el Solow (1956) modelljének alapegyenletétől, hogy az egységnyi hatékony munkára eső megtakarítás (a jobb oldalon álló első két tag különbsége) meghatározása során ϕ tényező révén az adóztatást és a korrupciót is figyelembe vettük.

Az optimális fogyasztási pálya

A hatékony tőkeintenzitás időbeni alakulásának meghatározásához szükség van még a

(9) differenciálegyenlet jobb oldalán álló $\bar{c}_2$ változó mozgásegyenletének a levezetésére. Ez már csak azért is fontos, mert az elit háztartások hozzák a fogyasztás versus megtakarítás döntéseket, melyek jelentősen befolyásolják a gazdaság növekedési pályáját. A legegyszerűbb megoldás, Solow (1956) cikkét követve, az egyenes arányosság feltételezése lenne az elit háztartások jövedelme és fogyasztása között. Ennél könnyebben kezelhető eredményekre vezet és a neoklasszikus elveknek is jobban megfelel, ha az intertemporális jólét végtelen időhorizonton történő maximalizálásának feltevéséből indulunk ki.

Az egyszerűség érdekében feltesszük, hogy az elit háztartások száma rögzített, preferenciáik pedig azonosak. Jelölje u a reprezentatív elit háztartás által egy adott pillanatban elért hasznosságot, a $\rho \geq 0$ paraméter pedig e háztartás időpreferencia rátáját. Feltéve, hogy a hasznosság kizárólag a folyó fogyasztás függvénye, $u = u(C_{2i})$ írható, ahol C_{2i} az i -edik elit háztartás fogyasztása. Így az i -edik elit háztartás intertemporális jólét maximalizálási problémája a következő:

$$\max W = \int_0^{\infty} e^{-\rho t} u(C_{2i}) dt, \quad (10)$$

figyelembe véve a (8) differenciálegyenletet és a $K_i(0)$ exogén adottságnak tekinthető kezdeti értékét. A Pontrjagin-féle maximum-elvből az optimális fogyasztási pályára az alábbi elsőrendű feltételek adódnak:

$$e^{-\rho t} u'(C_{2i}) = \lambda \quad \text{és} \quad \dot{\lambda} = -\lambda \phi \frac{Y_i}{K} = -\lambda \frac{\phi}{\alpha} r. \quad (11)$$

A bal oldali egyenletből következik, hogy λ a fogyasztásból származó mindenkori határhaszon diszkontált jelenértékeként értelmezhető. A jobb oldali egyenlet szerint az optimális fogyasztási pályán ez a határhaszon a kamatlábbal egyenesen arányos ráta szerint csökken:

$$\hat{\lambda} = \frac{\dot{\lambda}}{\lambda} = -\frac{\phi}{\alpha} r. \quad (12)$$

A korrupciót és adóztatást figyelmen kívül hagyó $\mu = \tau = 0$ esetben a (12) egyenlet az irodalomból (pl. Blanchard és Fisher, 1992) ismert Keynes–Ramsey szabályra egyszerűsödik.

Az optimális fogyasztási pályát meghatározó határfeltétel:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} \lambda K_i = 0. \quad (13)$$

Ez a feltétel azt fejezi ki, hogy az elit háztartások birtokában lévő vagyon jelenértékének végtelen időhorizonton nullához kell tartania.

Az idő szerint deriválva a (11) elsőrendű feltételek közül a bal oldalit, majd ebbe behelyettesítve a másikat, a következő összefüggéshez jutunk:

$$r = \frac{\alpha}{\phi} \left(\rho \frac{u'(C_{2_i})}{u'(C_{2_i})} \right) = \frac{\alpha}{\phi} (\rho + \theta \hat{C}_{2_i}), \quad (14)$$

ahol

$$\theta = - \frac{C_{2_i} u''(C_{2_i})}{u'(C_{2_i})} \quad (15)$$

a határhaszon fogyasztás szerint vett rugalmassága. Minél nagyobb a θ konstansnak feltételezett értéke, annál erősebben preferálják az elit háztartások az egyenletes fogyasztási pályát. Dinamikus és komparatív statikus vizsgálataink során arra a helyzetre fogunk koncentrálni, amikor a kamatláb az egyensúlyi növekedési pályán konstans. Ezért meg kell vizsgálni, milyen hasznossági függvény biztosítja a (14) egyenletben θ értékének változatlanóságát. Alkalmazva a $g = u'(C_{2_i})$ jelölést a (15) differenciálegyenlet megoldása során, $g = C_{2_i}^{-\theta}$ adódik, amiből az elit háztartások hasznossági függvénye: $u(C_{2_i}) = \frac{C_{2_i}^{1-\theta} - 1}{1-\theta}$

Behelyettesítve ezt a (10) funkcionálba, kapjuk, hogy kiegyensúlyozott növekedés esetén az ott szereplő integrál csakis abban az esetben konvergens, ha

$$\hat{C}_{2_i} < \theta \hat{C}_{2_i} + \rho \quad (16)$$

teljesül. A (16) reláció biztosítja tehát, hogy az elit háztartások végtelen időhorizonton is csak véges jólétet érhetnek el. Az elit háztartások növekvő fogyasztása esetén a (16) egyenlőtlenség biztosan teljesül, ha a fogyasztás egyszázalékos növekedése esetén a reprezentatív elit háztartás határhaszna egy százaléknál nagyobb mértékben csökken. Vissing–Jørgensen (2002) nyomán a továbbiakban feltesszük, hogy ez a helyzet, azaz: $1 < \theta$. Másrészt, amennyiben eltekintünk a korrupciótól ($\mu = 0$) és az állam gazdasági szerepvállalásától ($\tau = 0$ és $\alpha = 1 - \beta$), akkor a (14) egyenlet jobb oldalán álló tört értéke egy. Így az összefüggés az irodalomból [pl: Barro-Sala-i-Martin (1995)] ismert alakra egyszerűsödik.

A (14) egyenletből az i -edik elit háztartás fogyasztásának optimális növekedési rátájára $\hat{C}_{2_i} = \frac{1}{\theta} \left(\frac{\phi}{\alpha} r - \rho \right)$ adódik. Mivel feltevésünk szerint a háztartások ezen szektorában a

preferenciák azonosak, ugyanezen ráta szerint nő az elit háztartások össz fogyasztása is. Másrészt a kamatláb a (6) egyenlet felhasználásával kiküszöbölhető:

$$\hat{C}_2 = \frac{1}{\theta} \left(\phi B \bar{k}^{\frac{-\beta}{\alpha+\beta}} - \rho \right).$$

Figyelembe véve, hogy $\bar{c}_2$ definíciójából $\hat{c}_2 = \hat{C}_2 - (m+n)$ következik, e változó mozgásegyenlete az alábbiak szerint írható fel:

$$\hat{c}_2 = \frac{1}{\theta} \left(\phi B \bar{k}^{\frac{-\beta}{\alpha+\beta}} - \rho \right) - (m+n) = \frac{1}{\theta} (h(\bar{k}) - \rho) - (m+n), \quad (17)$$

ahol a $h(\bar{k})$ függvényt nem csak az egyszerűbb írásmód érdekében vezettük be. Megmutatható, hogy a közjavak és korrupció figyelmen kívül hagyása esetén, $\beta = 1 - \alpha$, $\mu, \tau = 0$ miatt ez a függvény éppen a tőke határtermelékenységével egyezik meg. Figyelembe véve a (8) egyenletben bevezetett ϕ szimbólum értelmezése mellett a $h(\bar{k}) = \phi \frac{f(\bar{k})}{\bar{k}}$ egyenlőséget,

a továbbiakban a $h(\bar{k})$ függvényt a tőke virtuális átlagtermelékenységének fogjuk nevezni.

A $\hat{c}_2$ változó pedig azt mutatja meg, hogy mennyivel tér el az elit háztartások fogyasztásának a növekedési rátája a természetes növekedési rátától. Bár ez az érték valamennyi elit háztartásra azonos, ez nem jelenti azt, hogy az egyes elit háztartások fogyasztása független lenne az általuk birtokolt vagyontól. Az egyes elit háztartások ugyanis oly módon választják meg C_{2i} értékét, hogy a (13) határfeltétel teljesüljön. Így ez a nagyság az elit háztartás $t=0$ időpontbeli vagyontól függ.

Egyensúly

Az elit háztartások szektorának optimális fogyasztási pályáját a (9) és (17) mozgásegyenletek definiálják $K(0) = \sum K_i(0)$ exogén módon meghatározott kezdeti értékével, továbbá a (13) határfeltétellel együtt. A modell egyensúlyi helyzetét a neoklasszikus elveknek megfelelően a (9) és (17) differenciálegyenletekből álló dinamikus rendszer fixpontja határozza meg. Eszerint egyensúlyban az elit háztartások fogyasztásának és a tőkeállománynak az egységnyi hatékony munkára eső nagysága változatlan. $\bar{k}$ definíciójából következik, hogy a tőkeintenzitás egyensúlyi növekedési rátája az exogén technikai haladás rátájával egyezik meg. A kamatláb egyensúlyi nagysága a (6) egyenletből adódóan konstans, a (7) egyenletből következően pedig egyensúlyban a bérráta is az exogén technikai haladás rátája által meghatározott ütemben nő. Ugyanezen ráta szerint nő a bérből és fizetésből élő ház-

tartásokban az egységnyi munkára eső fogyasztás is, mivel föltevésünk szerint e háztartások a teljes rendelkezésükre álló jövedelmet elfogyasztják, az adókulcs pedig konstans.

Az (5) egyenletből következően a termelővállalatok egységnyi hatékony munkára eső kibocsátásának nagysága egyensúlyban állandó, így e szektor kibocsátása a természetes növekedési ráta szerint nő. Figyelembe véve az (1) és (2) egyenleteket, ugyanezen ráta szerint növekszik mind a pszeudovállalatok árbevétele, mind pedig a gazdaság összkibocsátása. Mivel az elit háztartások számát rögzítettnek tételeztük fel, hasonló növekedési rátát kapunk ezek fogyasztására is, ha figyelembe vesszük $\bar{c}_2$ definícióját.⁴ A (14) egyenletből pedig a kamatláb egyensúlyi nagysága:

$$r^* = \frac{\alpha}{\phi} [\theta(m+n) + \rho]. \quad (18)$$

A hatékony tőkeintenzitás egyensúlyi nagysága a (17) differenciálegyenlet felhasználásával határozható meg. Nullát írva ezen egyenlet bal oldalára, az egyensúly következő feltételét kapjuk:

$$h(\bar{k}) = \phi B \bar{k}^{-\frac{\beta}{\alpha+\beta}} = \theta(m+n) + \rho. \quad (19)$$

Ez az egyensúlyi feltétel csupán annyiban tér el Ramsey feltételétől, hogy a bal oldalon a tőke határtermelékenysége helyett annak virtuális átlagtermelékenysége szerepel. A tőke átlag- és határtermelékenysége között fennálló összefüggést a (6) egyenlet világítja meg.

Megmutatjuk, hogy a (13) határfeltételből λ kiküszöbölhető. Helyettesítsük be a (12) differenciálegyenlet megoldását, és vegyük figyelembe, hogy egyensúlyban definíció szerint $K = \bar{k}\bar{L} = \bar{k}L(0)e^{(m+n)t}$. Ekkor:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} \lambda(0)L(0)\bar{k}e^{-\int_0^t \frac{\phi}{\alpha} r - (m+n) dv} = 0. \quad (20)$$

Az itt szereplő $\lambda(0)$ szimbólum a fogyasztás időpontbeli határhasznaként értelmezhető. Az egyenlőség fennállásának szükséges feltétele a

$$m+n < \frac{\phi}{\alpha} r = h(\bar{k}) \quad (21)$$

reláció teljesülése, tehát az, hogy a tőke virtuális átlagtermelékenysége meghaladja a természetes növekedési rátát.

⁴ Ha azonban azt tesszük fel, hogy az elit háztartások száma a munka növekedési rátájával megegyező ütemben nő, akkor fogyasztásuk egyensúlyi növekedési rátájaként csupán az exogén technikai haladás rátája adódik.

A hatékony tőkeintenzitás egyensúlyi értékének meghatározódása a 2. ábrán bemutatott koordináta-rendszer alsó síknegyedében követhető nyomon, ahol a (19) egyensúlyi feltétel jobb oldalán álló $\theta(m+n)+\rho$ konstans értéket h_0 jelöli. A felső síknegyedben bemutatott fázissík-diagramon $\dot{c}_2 = 0$ és $\dot{k} = 0$ nyugalmi vonalak metszéspontja határozza meg az egyensúlyi helyzetet. Figyelembe véve a tőke virtuális átlagtermelékenységének (17) definícióját, ez az egyensúlyi érték egyértelműen létezik, mivel az f intenzív termelési függvény jól viselkedő. Beírva a (19) egyenletet a (21) határfeltételbe, kapjuk, hogy egyensúly csakis abban az esetben lehetséges, ha a modell paraméterei kielégítik az alábbi egyenlőtlenséget:

$$\theta(m+n) + \rho. \quad (22)$$

$\theta > 1$ miatt ez a helyzet. Mivel pedig egyensúlyban az elit háztartások fogyasztása a természetes ráta szerint növekszik, könnyen ellenőrizhető, hogy ez a reláció a (16)-tal ekvivalens.

A (17) egyenletből a hatékony tőkeintenzitás egyensúlyi értéke:

$$\bar{k}^* = \left(\frac{\phi B}{\theta(m+n) + \rho} \right)^{\frac{\alpha+\beta}{\beta}}. \quad (23)$$

Ebből a termelővállalatok egységnyi hatékony munkára eső kibocsátásának egyensúlyi nagysága az (5) egyenletbe történő helyettesítés révén adódik:

$$\bar{y}_1^* = B \left(\frac{\phi B}{\theta(m+n) + \rho} \right)^{\frac{\alpha}{\beta}}. \quad (24)$$

Nullát írva a (9) mozgásegyenlet bal oldalára, egyensúlyi értékére a következő kifejezést kapjuk:

$$\bar{c}_2^* = \phi \bar{y}_1^* - (m+n) \bar{k}^*. \quad (25)$$

A bérből és fizetésből élő háztartások esetében az egységnyi hatékony munkára eső fogyasztás egyensúlyi nagysága a (7) egyenlet felhasználásával adódik:

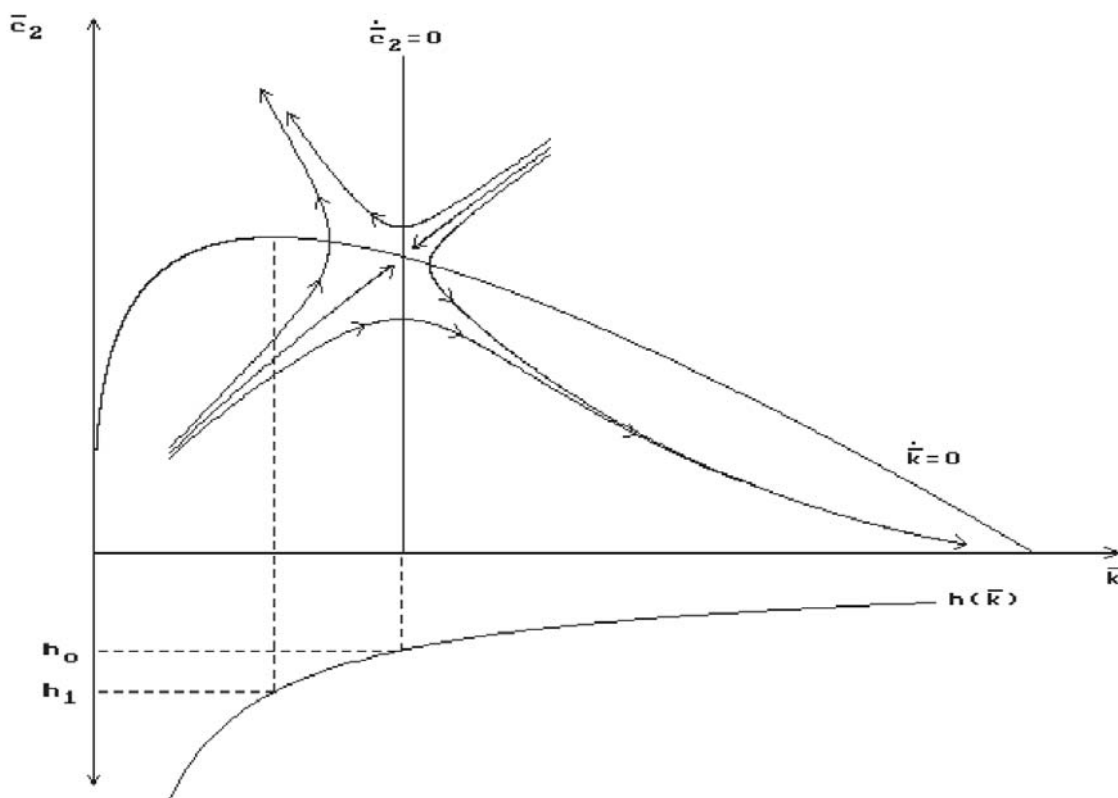
$$\bar{c}_1^* = (1-\tau) \beta \bar{y}_1^*. \quad (26)$$

Az elit háztartások egyensúlyi helyzetéről eddig mondtak megfelelnek a Ramsey-modell reprezentatív háztartásra vonatkozó következtetéseinek. A továbbiakban egy lényeges különbségre hívjuk fel a figyelmet. Jelölje $\bar{k}_g$ a hatékony tőkeintenzitás azon értékét, melyhez

a $\dot{\bar{k}} = 0$ nyugalmi vonal maximumhelye tartozik. A szokásos terminológia szerint ezt az értéket határozza meg a felhalmozás aranyszabálya. A (19) egyenlet pedig, melyet a felhalmozás módosított aranyszabályának szokás nevezni, a hatékony tőkeintenzitás egyensúlyi nagyságát definiálja. Ismert, hogy Ramsey modelljében minden körülmények között $\bar{k}^* < \bar{k}_g$ teljesül. Megmutatjuk, hogy most más a helyzet. Nullát írva a (9) mozgásegyenlet bal oldalára, a felhalmozás aranyszabályából adódó elsőrendű feltétel: $\frac{\partial \bar{c}_2}{\partial \bar{k}} = 0$, és ebből a tőke virtuális átlagtermelékenységének definícióját figyelembe véve:

$$h(\bar{k}_g) = (m+n) \frac{\alpha + \beta}{\alpha}, \text{ amely értéket a 2. ábrán } h_1 \text{ jelöli.}$$

Ez a nagyság el is maradhat $\theta(m+n) + \rho$ értékétől, de meg is haladhatja azt. A Ramsey modelljétől való eltérés hangsúlyozása céljából a 2. ábrán az előbbi szituációt mutatjuk be.

2. ábra. A tőke virtuális határtermelékenysége és a fázissík-diagram

Az ábra elkészítése során az alábbi paraméterértékeket alkalmaztuk:

1. táblázat. A szimuláció paraméterértékei

α	β	m	n	θ	ρ
0,25	0,5	0,01	0,01	1,5	0,012

Az egyensúlyi helyzet komparatív statikus vizsgálata előtt szükséges még a stabilitásról szólni. A (9) és (17) mozgásegyenletek által meghatározott pályagörbék, melyekből néhány a 2. ábrán látható, nyeregpont-stabilitásra engednek következtetni.⁵ Az egyensúlyi helyzet stabilitását a (20) határfeltétel biztosítja. Ennek teljesülése esetén a gazdaság egy az egyensúly felé tartó pályán mozog. A 2. ábrán látható, hogy nyeregpont-stabilitás esetén pontosan két ilyen stabil ág létezik. Ha viszont a transzverzálitási feltétel nem teljesül, akkor vagy egy a stabil ágak fölött elhelyezkedő, hedonista trajektóriára, vagy egy azok alatt húzódó, absztinens pályagörbére kerül a modell. Érdekes kérdés az is, hogy milyen sebességgel változnak $\bar{k}$ és $\bar{c}_2$ értékei a különféle trajektóriák mentén. A 2. ábrán bemutatott pályagörbék számítógépes szimulációja során azt figyeltem meg, hogy a sebesség a nyugalmi vonalaktól távolodva nő.

A korrupció visszaszorulásának hatása

Az itt bemutatott konstrukció az előző pontban mondottak szerint az exogén növekedési modellek családjába tartozik, mivel a korrupció visszaszorulása vagy más paraméter (pl. az adókulcs) értékének a megváltozása nem befolyásolja az egyes változók egyensúlyi növekedési rátáját. A (23) és (25) egyenletek szerint azonban megváltoztatja $\bar{k}$ és $\bar{c}_2$ egyensúlyi értékét, és az új egyensúlyi érték eléréséig e változók növekedési rátája is eltér nullától. Hasonló a helyzet a kamatláb, az egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás és a bérből és fizetésből élő háztartások fogyasztásának esetében is. Így e változók is egyensúlyi növekedési rátájuktól eltérő ütemben növekednek⁶ mindaddig, amíg az új egyensúlyi helyzet ki nem alakul. Ez azonban a neoklasszikus modellekben általában meglehetősen hosszú időt vesz igénybe.

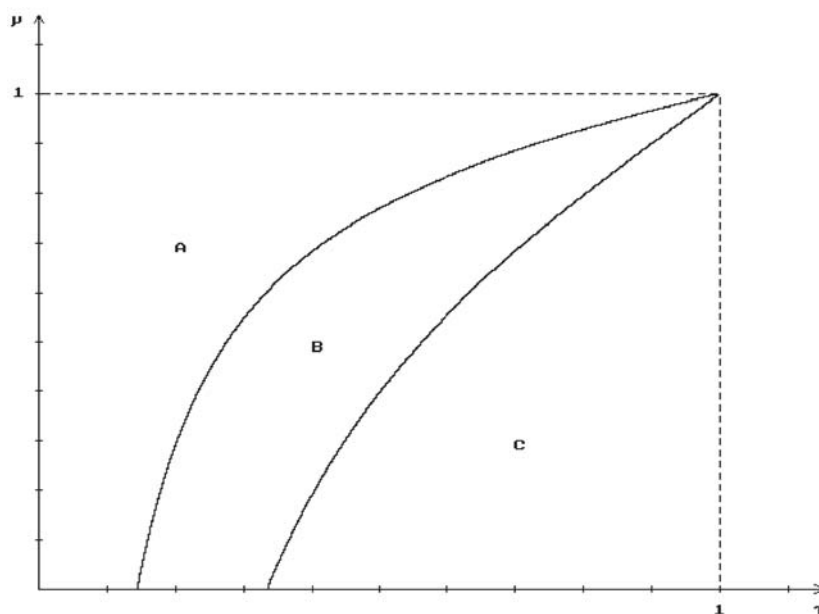
A jelen és következő pontban következő komparatív statikus elemzés a fontosabb változók előző szakaszban meghatározott egyensúlyi értékeinek parciális deriváltjain alapul. E parciális deriváltakat a függelékben közöljük. Az ezekből levonható egyik legfontosabb következtetés, hogy a korrupció visszaszorulása vagy az adókulcs mértékének megváltoztatása a hatékony tőkeintenzitás, illetve az elit háztartások egységnyi hatékony munkára eső fogyasztásának egyensúlyi értékét mindig azonos irányban módosítja. Ez nem is különösebben meglepő, ha meggondoljuk, hogy e változások az elit háztartások rendelkezésre álló jövedelmét érintik, ami egyaránt megjelenik e háztartások fogyasztásában és megtakarításain keresztül vagyoniában is, ha a fogyasztási és megtakarítási határhajlandóság egyaránt pozitív.

⁵ A nyeregpontra stabilitás algebrai bizonyítása Bessenyei (2001) cikkemben található.

⁶ A kamatláb egyensúlyi növekedési rátája természetesen zérus.

A legegyszerűbb megállapítást a kamatláb egyensúlyi értékével kapcsolatban tehetjük. A (18) egyenlet jobb oldalán csak a ϕ -vel jelölt kifejezés nagysága függ a korrupciótól: annak visszaszorulása esetén értéke csökken. Ez viszont az egyensúlyi kamatláb növekedését vonja maga után. A jelenség magyarázata az, hogy a korrupció visszaszorulásával az elit háztartások rendelkezésre álló jövedelme csökken, ami a megtakarítások csökkenését eredményezi. Viszonylag egyszerű megállapítás tehető a bérből és fizetésből élők egyensúlyi fogyasztásáról is: A (26) egyenlet szerint a korrupció visszaszorulása esetén ez az érték mindig az egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás egyensúlyi nagyságával megegyező irányban változik.

Nem ilyen egyértelmű a helyzet a többi változóval kapcsolatban. Ezek egyensúlyi értéke ugyanis a függelékben közölt formulák szerint egyaránt növekedhet és csökkenhet is a korrupció visszaszorulása esetén a jelenség elterjedtségének aktuális szintjétől, az adókulcstól és a parciális termelési rugalmasságoktól függően. Az említett parciális deriváltak meglehetősen nehezen kezelhető formulákat adnak. Egyszerűbbnek tűnik az eredmények számítógépes szimuláció segítségével történő megjelenítése. Ennek során a parciális termelési rugalmasságokat konstansnak tekintve, figyelmünket a (τ, μ) paramétervektorra összpontosítjuk. Az ennek lehetséges értékeit tartalmazó egységnyi oldalú négyzetet jelenítjük meg a további ábrákon.

3. ábra. A korrupció visszaszorulásának hatása

A 3. ábrán a bemutatott két görbe a $\frac{\partial \bar{k}^*}{\partial \mu}$ és $\frac{\partial y_1^*}{\partial \mu}$ parciális deriváltak zérushelyeit tartalmazza. A szimulációhoz szükséges többi paraméter értékét az 1. táblázatból vettük. Mindezek alapján a korrupció visszaszorulásának következményeit a 2. táblázatban foglalhatjuk össze:

2. táblázat. A korrupció visszaszorulásának hatása

	A	B	C
hatékony tőkeintenzitás és az elit háztartások egységnyi hatékony munkára eső fogyasztása	nő	csökken	csökken
egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás és a bérből és fizetésből élők egységnyi hatékony munkára eső fogyasztása	nő	nő	csökken

Ha elfogadjuk Paldam (2002) empirikus kutatásainak eredményét, mely szerint a korrupció magasabb foka az egységnyi munkára eső kibocsátás alacsonyabb értékét eredményezi, akkor nem valószínű, hogy a modell paramétereinek egy „C” tartományba eső pontot határoznának meg. Ha feltesszük, hogy a háztartások képesek a korrupció erősségét befolyásolni, akkor modellünk ezt oly módon magyarázza, hogy ebben a helyzetben mind az elit háztartások, mind pedig a bérből és fizetésből élők a korrupció kiterjesztésében érdekeltek, ami egy függőleges irányú elmozdulásként jelenik meg az ábrán, így a paramétervektor a „C” tartományból átkerül a „B” tartományba. Mindezek miatt a továbbiakban nem foglalkozunk a „C” tartománnyal.

Paldam eredményei szerint azonban nem valószínű, hogy egy olyan szituáció, ahol az adókulcs és a korrupciós paraméter egy „B” tartományba eső pontot határoznának meg. Itt az elit háztartások a korrupció kiterjesztésében, a bérből és fizetésből élők annak visszaszorításában érdekeltek. Úgy tűnik, ebben a helyzetben a korrupció visszaszorítása az adókulcs csökkentése révén elérhető. Ha ugyanis ez a csökkentés elég nagy ahhoz, hogy a paramétervektor a „B”-ből az „A” tartományba kerüljön át, akkor a bérből és fizetésből élők mellett az elit is a korrupció visszaszorításában válik érdekeltté. A 3. ábra szerint létezik továbbá egy olyan $\tau > 0$ érték, melynél alacsonyabb adókulcs esetén az elit háztartások is a korrupció teljes visszaszorításában érdekeltek.

Az adócsökkentés következményei

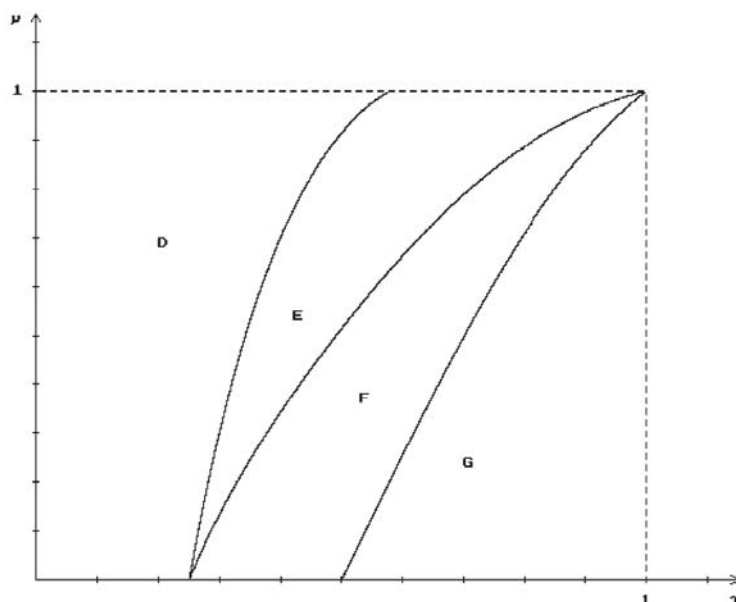
Az előző szakaszban láttuk, hogy az adókulcs elegendően nagymértékű csökkentése révén a háztartások érdekeltté tehetők a korrupció visszaszorításában. Érdemes azonban azt

is megvizsgálni, hogy ez miként érinti a modell fontosabb változóit. A probléma az előző szakaszban tárgyaltnál annyival bonyolultabb, hogy a (26) egyenlet szerint ezúttal nem állítható, hogy az adókulcs megváltozása mindig azonos irányban módosítaná az egységnyi hatékony munkára eső kibocsátást és a bérből és fizetésből élők fogyasztását.

A komparatív statikus vizsgálat eredményét a 4. ábra jeleníti meg.

A $\frac{\partial c_1^*}{\partial \tau}$, $\frac{\partial \bar{k}^*}{\partial \tau}$ és $\frac{\partial y_1^*}{\partial \tau}$ parciális deriváltak zérushelyeit tartalmazó görbék ezúttal négy

tartományra osztják fel a paramétervektor lehetséges értékeit tartalmazó négyzetet. Az adókulcs mérséklésének egyes változókra gyakorolt következményeit a 3. táblázat foglalja össze.

4. ábra. Az adókulcs mérséklésének hatása

3. táblázat. Az adókulcs mérséklésének következményei

	D	E	F	G
egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás	csökken	csökken	csökken	nő
hatékony tőkeintenzitás és az elit háztartások egységnyi hatékony munkára eső fogyasztása	csökken	csökken	nő	nő
bérből és fizetésből élők egységnyi hatékony munkára eső fogyasztása	csökken	nő	nő	nő

Látható (amint az a határelemzés logikáját követve egyébként is várható volt), hogy korrupciómentes esetben akkor maximális az egységnyi hatékony munkára eső fogyasztás a háztartások mindkét szektorában, ha az adókulcs megegyezik a közjavak parciális termelési rugalmasságával. Ugyanakkor az egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás ennél magasabb adókulcs esetén maximális. Az is megfigyelhető az ábrán, hogy a korrupció erősödésével a maximális egyensúlyi fogyasztást biztosító adókulcs értéke a háztartások mindkét szektora esetében növekszik. Ez nem is meglepő, hisz modellünkben a korrupció a tőkejövedelmekre kivetett adó mérsékléseként fogható fel, és Chamley (1986), Judd (1985) szerint a tőkejövedelmekre kivetett adó optimális nagysága zéró. A korrupciós csatornán keresztül az elit háztartásokhoz érkező jövedelem egyébként abban az esetben kompenzálja teljes mértékben a tőkejövedelmekre kivetett adót, ha $\mu = \frac{1-\beta}{1-\beta\tau}$ teljesül. Csak-

hogy a korrupció megjelenésével a háztartások egyes szektoraiban az egységnyi hatékony munkára eső fogyasztás egyensúlyi értékét maximalizáló adókulcs már nem azonos. Minél erősebb a korrupció, annál nagyobb a különbség az elit háztartások és a bérből és fizetésből élők számára optimális adókulcs között. Így modellünk nem nyújt lehetőséget Chamley és Judd eredményével konzisztens következtetések levonására. Ennek további oka egyrészt az, hogy a háztartások rendelkezésére álló szabadidőt figyelmen kívül hagytuk, másrészt figyelembe vettük a közjavak termelésben történő felhasználását. Ugyanakkor Judd (1985) szerint a tőkejövedelmek adóztatása a reálbérek csökkenéséhez vezet. Modellünkben ez az összefüggés, ha egyértelműen nem is mutatható ki, a „C” tartományban valóban érvényesül.

A 4. ábrán az is megfigyelhető, hogy az egységnyi hatékony munkára eső kibocsátás maximális egyensúlyi értékét biztosító adókulcs a korrupció minden reálisan szóba jöhető szintje mellett magasabb a háztartások számára optimális értéknél.

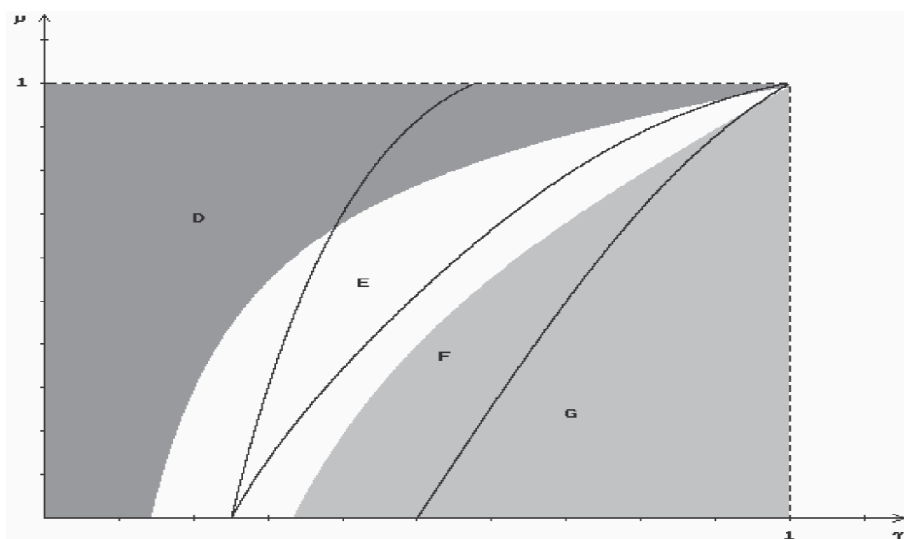
Következtetések

A korrupció visszaszorulásának következményeit vizsgálva láttuk, hogy e folyamatban az elit háztartások is érdekeltté tehetők az adókulcs elegendően nagymértékű csökkentése révén. Az előző szakaszban azonban az is kiderült, hogy az adókulcs mérséklése az egységnyi hatékony munkára eső fogyasztás egyensúlyi értékének csökkenését is előidézhetheti a háztartások mindkét szektorában. Ezért célszerű a két hatás együttes vizsgálata. Ennek érdekében az 5. ábrán a 3. és 4. ábra eredményeit jelenítettük meg. Az ott feltüntetett görbéket a 4. ábráról másoltuk át. Sötétrel jelöltük a 3. ábra „A” és „C” tartományait. Láttuk,

hogy e sötétített tartományok közül a jobb alsóba eső paraméterértékek előfordulása valószínűtlen. Megvizsgáljuk, hogy a háztartások különféle szektorai hosszú távon a paramétervektor milyen módosításában érdekeltek.

Tegyük fel, hogy az elit háztartások képesek befolyásolni az adókulcs mértékét és a korrupció erősségét, továbbá e paraméterek aktuális értékei egy a bal felső sötétített tartományba eső pontot határoznak meg az 5. ábrán. Ebben a helyzetben az elit háztartások a korrupció mérséklésére és az adókulcs növelésére törekednek. Amennyiben sikerrel érvényesítik érdekeiket, azok addig állnak fenn, míg a paramétervektor által meghatározott pont át nem kerül az ábrán fehéren hagyott tartományba. Mivel most a τ és μ nagyságokat változóknak tekintjük, az 5. ábra fázissík-diagramként is értelmezhető, melyen a bal felső sötétített tartományt határoló görbe a $\mu = 0$ nyugalmi vonal. Ezt átlépve az adókulcs emelése továbbra is előnyös az elit háztartások számára, ám a korrupció visszaszorítása helyett már annak kiterjesztése révén növelhető egységnyi hatékony munkára eső fogyasztásuk egységnyi értéke. Az adókulcs növelése és a korrupció kiterjesztése során azonban hátrányos az „E” és „F” tartományokat elválasztó görbe átlépése. E görbe pedig a $\tau = 0$ nyugalmi vonal gyanánt is értelmezhető. Láttuk ugyanis, hogy az „F” tartományban az elit háztartások a korrupció kiterjesztése mellett az adókulcs visszaszorításában érdekeltek. E háztartások célja ezek szerint hosszú távon az adókulcs és korrupciós paraméter olyan jellegű növelése, melynek során a paramétervektor az „E” tartomány fehéren hagyott részében mozog az egységnégyzet bal felső sarka felé. E pont elérése természetesen lehetetlen, részben intézményi korlátok, részben pedig a bérből és fizetésből élők ellenállása miatt. Az utóbbi tényezőt az alábbiakban részletesebben is megvizsgáljuk.

Most azt tesszük fel, hogy a bérből és fizetésből élők képesek befolyásolni az adókulcs nagyságát és a korrupció erősségét. Vizsgálódásunk kiindulópontjául ismét egy olyan helyzetet választunk, amikor a paraméterek egy az 5. ábra bal felső sötétített tartományába eső pontot határoznak meg. Ebben a helyzetben a bérből és fizetésből élők is a korrupció mérséklésében és az adókulcs növelésében érdekeltek, de csak akkor, ha a paramétervektor a „D” tartományba esik. Feltesszük, hogy ez a helyzet. Ezek után két eset lehetséges. Az egyik az, hogy a paramétervektor átkerül az „E” tartomány sötétebb részébe, ahol a bérből és fizetésből élők a korrupció visszaszorítása mellett az adókulcs mérséklésében válnak érdekeltté. A másik lehetséges eset, hogy a paramétervektor a „D” tartomány fehéren hagyott részébe kerül. Itt a bérből és fizetésből élők továbbra is az adókulcs növelésében és a korrupció visszaszorításában érdekeltek mindaddig, míg a paramétervektor el nem éri az „E” tartományt, ahol a korrupció mérséklése mellett az adókulcs növelése a cél. A jelen felté-

5. ábra. A korrupció visszaszorulásának és az adókulcs csökkentésének hatása

telek mellett a „D” és „E” tartományokat elválasztó görbe tekinthető a $\tau = 0$ nyugalmi vonalnak. A $\mu = 0$ nyugalmi vonal pedig most a fehéren hagyott régiót jobbról határoló görbe. Így a bérből és fizetésből élők hosszú távon abban válnak érdekeltté, hogy a korrupció erőssége nullára, az adókulcs mértéke pedig a közjavak parciális termelési rugalmassága által meghatározott szintre csökkenjen, mégpedig úgy, hogy e folyamat során a paramétervektor az „E” tartományba essék.

Amennyiben a kormányzat célja a korrupció visszaszorítása, egy a fehéren hagyott tartományba eső paramétervektort kell elmozdítani egy a bal felső sötétített régióba eső pontba. Az adókulcs mérséklését egy a függőleges tengely felé történő vízszintes irányú elmozdulás reprezentálja. Ha az adókulcs a korrupció fennálló erősségéhez képest elég magas, azaz a paramétervektor az „F” tartományba esik, ez minden nehézség nélkül megtehető, hisz a háztartások mindkét szektora számára előnyös. Nehezebb a helyzet alacsonyabb adókulcs esetén, amikor a paramétervektor az „E” tartományba esik, mivel itt az adócsökkentés csak a bérből és fizetésből élők fogyasztását növeli, az elit háztartásokét azonban csökkenti. Ennél is jelentősebb ellenállásra kell számítani még alacsonyabb adókulcs esetén, a „D” régióban, itt ugyanis valamennyi háztartás számára hátrányos az adócsökkentés. Ez a következtetés azért is figyelemre méltó, mert modellünk az adóbevételekből finanszírozott, a bérből és fizetésből élő háztartások számára folyósított jóléti transzfereket nem tartalmazza.

Acemoglu és Verdier (2000) szerint a legjelentősebb piaci elégtelenségek kijavítását célzó kormányzati beavatkozások még abban az esetben sem feltétlenül ártalmasak, ha figyelembe vesszük a korrupció erőforrásokat újraelosztó hatását. Figyelmen kívül hagyva e piaci

elégtelenségeket, arra a következtetésre jutottunk, hogy a korrupció visszaszorulása csakis abban az esetben jár a bérből és fizetésből élők számára is kedvező hatásokkal, ha a paramétervektor az „A” vagy a „B” tartományok valamelyikébe esik. Ugyanakkor Mauro (1995), Gupta és szerzőtársai (1998) valamint Habib és Zurawicki (2001) empirikus kutatásai is arra engednek következtetni, hogy általában ez a helyzet.

A korrupció visszaszorulásának ellentmondásos hatása mögött a jelenség kettős makrogazdasági funkciója húzódik meg: egyrészt az áltevékenységek visszaszorulásával a termelővállalatok hatékonyságát növelő közjavak mennyisége gyarapszik, ami a termelés, egyúttal a munka határtermelékenységének és a reálbérek is a növekedését eredményezi. Másrészt az elit háztartások korrupciós jövedelmeinek csökkenése azok megtakarításait, és így a beruházásokat is csökkenti, s a tőkeállomány így bekövetkező lassabb növekedése hosszú távon a termelést, illetve a reálbért csökkenti.

Következtetéseinket azon feltevés mellett kaptuk, hogy az elit háztartások jóléte kizárólag fogyasztási pályájuk függvénye. Valószínű azonban, hogy Kaplow és Shavell (2001) megállapításai a most bemutatott modellre is érvényesek. Ezek szerint egy olyan jóléti függvény alkalmazása, melyben az igazságosság vagy méltányosság is megjelenik, minden bizonnyal eltérő eredményre vezetne.

A korrupció bevezetése nem változtatja meg a Ramsey-modell stabilitási tulajdonságait, az egyensúlyi növekedési pálya stabil. Kiegyensúlyozott kormányzati költségvetést feltételezve, a korrupció tehát önmagában nem destabilizálja a gazdaságot. Az egyensúlyi növekedési pálya csak abban az esetben veszti el stabilitását, ha a (20) határfeltétel nem teljesül. E feltétel kettős követelményt ró az elit háztartásokra:

Véges időn belül fel kell élni minden megtakarítást.

A háztartások nem biztosíthatnak önmaguk számára tartósan magasabb fogyasztást (pl. rulírozó hitelek felvétele révén), mint amekkorát a jövedelmük lehetővé tesz.

Az első feltétel teljesülése az elit háztartások hedonizmusából következik, a másodikat azonban e háztartások jogi környezetének kell kikényszerítenie. Ha ez nem történik meg, racionális lehet egy a gazdaság összeomlása felé tartó hedonista fogyasztási pálya is. A 2. ábra szerint azonban bármelyik ilyen pályán előbb-utóbb csökkenni kezd a hatékony tőkeintenzitás, ami a (7) egyenletből adódóan a reálbérek lassabb növekedéséhez, majd csökkenéséhez vezet. Ekkor a bérből és fizetésből élők elégedetlensége jelezheti, hogy a gazdaság az összeomlás felé tart.

Függelék**A komparatív statikus elemzés eredményei**

A több tényezős álló kifejezéseket úgy rendeztük, hogy a parciális deriváltak előjelét mindig az utolsó tényező határozza meg.

$$\frac{\partial \phi}{\partial \mu} = \frac{(1-\tau)\tau}{(1-\mu\tau)^2}$$

$$\frac{\partial \phi}{\partial \tau} = \beta - \frac{1-\mu}{(1-\mu\tau)^2}$$

$$\frac{\partial \bar{k}^*}{\partial \mu} = \frac{(\alpha + \beta)(1-\tau)}{(1-\mu\tau)\beta [\theta(m+n) + \rho]} \bar{y}_1^* \left(\frac{\tau}{1-\mu\tau} - \frac{(1-\alpha-\beta)\phi}{(\alpha + \beta)(1-\mu)} \right)$$

$$\frac{\partial \bar{k}^*}{\partial \tau} = \frac{\alpha + \beta}{\beta [\theta(m+n) + \rho]} \bar{y}_1^* \left(\beta - \frac{1-\mu}{(1-\mu\tau)^2} + \frac{(1-\alpha-\beta)\phi}{(\alpha + \beta)(1-\mu\tau)\tau} \right)$$

$$\frac{\partial \bar{y}_1^*}{\partial \mu} = \frac{1-\tau}{(1-\mu\tau)\beta} \bar{y}_1^* \left(\frac{\alpha\tau}{\phi(1-\mu\tau)} - \frac{1-\alpha-\beta}{1-\mu} \right)$$

$$\frac{\partial \bar{y}_1^*}{\partial \tau} = \bar{y}_1^* \left(\frac{1-\alpha-\beta}{(1-\mu\tau)\beta\tau} + \frac{\alpha}{\phi} \left(1 - \frac{1-\mu}{(1-\mu\tau)^2\beta} \right) \right)$$

$$\frac{\partial \bar{c}_2^*}{\partial \mu} = \frac{(1-\tau)(\alpha + \beta)}{(1-\mu\tau)\beta} \bar{y}_1^* \left[1 - \frac{m+n}{\theta(m+n) + \rho} \right] \left(\frac{\tau}{1-\mu\tau} - \frac{(1-\alpha-\beta)\phi}{(\alpha + \beta)(1-\mu)} \right)$$

$$\frac{\partial \bar{c}_2^*}{\partial \tau} = \frac{\alpha + \beta}{\beta} \bar{y}_1^* \left[1 - \frac{m+n}{\theta(m+n) + \rho} \right] \left(\beta - \frac{1-\mu}{(1-\mu\tau)^2} + \frac{(1-\alpha-\beta)\phi}{(\alpha + \beta)(1-\mu\tau)\tau} \right)$$

$$\frac{\partial \bar{c}_1^*}{\partial \tau} = \beta \bar{y}_1^* \left(\frac{\partial \bar{y}_1^*}{\partial \tau} (1-\tau) - 1 \right)$$

Irodalomjegyzék

Acemoglu, Daron – Verier Thierry: (2000) The Choice Between Market Failures and Corruption. *The American Economic Review*, 90 (3) pp. 194–211.

Barro, Robert J.: (1990) Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. *Journal of Political Economy*, 98, S103–S125.

Barro, Robert J. – Sala-i-Martin, Xavier: (1992) Public Finance in Models of Economic Growth. *Review of Economic Studies*, 59, pp. 645–661.

Barro, Robert J. – Sala-i-Martin, Xavier: (1995) *Economic Growth*, New York, McGraw-Hill.

Bessenyei István: (2001) Közjavak és korrupció Ramsey modelljében. *Sigma*, XXXII. 1–2. 29–47. o.

Blanchard, Jean, Oliver– Fisher, Stanley: (1992) *Lectures on Macroeconomics*, The MIT Press. Cambridge, Massachusetts, London, England.

- Bródy András: (2002) Gazdasági Számvetés. *Közgazdasági Szemle*, XLIX. november, 943–959. o.
- Celentani, Marco – Ganuza, Juan-José: (2002) Corruption and competition in procurement. *European Economic Review*, 46, pp. 1273–1303.
- Chamley, Christophe: (1986) Optimal Taxation of Capital Income in General Equilibrium with Infinite Lives. *Econometrica*, 54. pp. 607–622.
- Del Monte, Alfredo – Papagini, Erasmo: (2001) Public Expenditure, Corruption, and Economic Growth: the Case of Italy. *European Journal of Political Economy*, 17, (March): 1–16.
- Ehrlich Isaac – Lui, Francis T.: (1999) Bureaucratic Corruption and Endogenous Economic Growth. *Journal of Political Economy*, 107, S270–S293.
- Fisman, Raymond – Gatti, Roberta: (2002) Decentralization and corruption: evidence across countries. *Journal of Public Economics*, 83, pp. 325–345.
- Gupta, Sanejeev – Alonso-Treme, R.: (1998) Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty? *Working Paper* no. 98/76. Washington: International Monetary Fund.
- Habib, M. – Zurawicki, L.: (2001) Country-level Investments and the Effect of Corruption – Some Empirical Evidence. *International Business Review* 10 (December) pp. 687–700.
- Hámori Balázs: (1998) *Érzelemgazdaságtan* – A közgazdasági elmélet kiterjesztése. Budapest, Kossuth Kiadó.
- Harrod, Roy, F.: (1948) *Towards a Dynamic Economics*, Macmillan, London.
- Judd, Kenneth, L.: (1985) Redistributive taxation is a simple perfect foresight model. *Journal of Public Economics*, 28. pp. 59–83.
- Kaplow, Louis – Shavell, Steven: (2001) Any Non-welfarist Method of Policy Assessment Violates the Pareto Principle. *Journal of Political Economy*, 109, pp. 281–286.
- Káldor, Nichols: (1956) Alternative Theories of Distribution. *Review of Economic Studies*, 23. pp. 83–100.
- Káldor, Nichols – Mirrlees, James. A.: (1962) A New Model of Economic Growth. *Review of Economic Studies*, 29, pp. 174–192.
- Lambert-Mogiliansky, A.: (2002) Why firms pay occasional bribes: the connection economy. *European Journal of Political Economy*, 18, pp. 47–60.
- Mankiw, Gregory, N.: (2002) *Makroökonómia*, Osiris, Budapest.
- Mauro, Paulo: (1995) Corruption and Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 110, pp. 681–712.
- Mauro, Paulo: (1998) Corruption and the composition of government expenditure. *Journal of Public Economics*, 69, (August) pp. 263–279.
- Paldam, Martin: (2002) The cross-country pattern of corruption: economics, culture and the seesaw dynamics. *European Journal of Political Economy*, 18. pp. 215–240.
- Persson, Torsten – Roland, Gérard – Tabellini, Guido: (2000) Comparative Politics and Public Finance. *Journal of Political Economy*, 108, pp. 1121–1161.
- Petschnig Mária Zita: (1993) Rendszerváltás a korrupcióban. *Korunk*, 7, 11–21. o.
- Ramsey, Frank: (1928) A Mathematical Theory of Saving. *Economic Journal*, 38, pp. 543–559.
- Schleifer, Andrei és Vishny, Robert. W.: (1993) Corruption. *Quarterly Journal of Economics*, 108, pp. 599–618.
- Simonovits András: (2001) Szolgálati idő, szabadidő és nyugdíj – ösztönzés korlátokkal. *Közgazdasági Szemle*, 48, pp. 393–408.
- Solow, Robert, M.: (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70, pp. 65–94.
- Tanzi, Vito – Davoodi, Hamid: (1997) Corruption, Public Investment and Growth. Washington: International Monetary Fund, *Working Paper* no. 97/139.
- Vissing-Jørgensen, Annette: (2002) Limited Asset Market Participation and the Elasticity of Intertemporal Substitution, *Journal of Political Economy*, 110, 825–853.

A Lámfalussy-jelentés és az európai pénzügyi szolgáltatások

NAGY ÁGNES – PETE ISTVÁN

I. A Lámfalussy-jelentés¹

Az európai jogalkotási rendszer, bürokratikus jellege miatt, általában hosszú folyamat, azonban egy olyan területen, mint a pénzügyi szolgáltatások, ahol a folyamatok gyorsan zajlanak, a normák és szabályok megváltoztatásának lassú ritmusa káros lehet.

A lisszaboni stratégiában az Európai Unió egy egyévtizedes időtartamot határozott meg, amely alatt az Unió a világ legversenyképesebb régiója lehet, azonban ezt a célt nem tudja megvalósítani a jogalkotási rendszer működésének lassúsága, valamint annak a piacok erejét visszafogó merevsége miatt.

Az Európai Bizottság a belső piac szabályozására felállított bizottsága 2002-ben közzétett egy jelentést,² amely kimondja, hogy ha megvalósulna az egységes európai monetáris- és tőkepiac, az Unióban a bruttó hazai termék 1,1%-kal, a vállalati befektetések 6%-kal, a munkaerő foglalkoztatottsági aránya pedig 0,5%-kal nőne. A tőkepiacon tapasztalhatóak a legégetőbb szükségletek a szabályozás iránt, amely Lámfalussy Sándornak a „Bölcsek Tanácsa” létrehozására tett javaslatával kezdődött el. Ez gyors, szakszerű szabályozások végrehajtását tette lehetővé, az Unió bürokratikus szabályozási eljárásainak végigkövetése nélkül.

A Lámfalussy Sándor³ által vezetett szakértői bizottság 2001. február 15-én tette közzé a *Jelentés a tőkepiacok reformjáról* című dokumentumot. 2000-ben az ECOFIN (Gazdasági és Pénzügyminiszterek Tanácsa) kérésére alakult meg a szakértői bizottság.

Ezt a jelentést a 2002-ben Nizzában tartott magas szintű konferencián vitatták meg, ahol az uniós tagországok vezetői jóváhagyták a jelentés legfőbb megállapításait.

a) A jelentés első része felsorolja mindazokat a kritériumokat, amelyek szükségessé teszik a tőkepiac reformját. Az Unió jelenlegi szabályozási rendszere nehézkesen működik, megnehezíti az intézmények szintjén létező túlzott bürokrácia. Ugyanakkor a kifizetési és

¹ Final Report of the Committee of Wise Men on the regulation of European securities markets, 15 February, 2002, Brussels.

² London Economics in association with Pricewaterhouse Coopers and Oxford Economic Forecasting; Final Report to the European Commission Directorate-General for the Internal Market: Qualification of the macro-economic impact of intergation of EU financial markets, November, 2002.

³ Báró Lámfalussy Sándor: korunk egyik legjelentősebb közgazdásza, az Európai Monetáris Intézet volt igazgatója, az egységes európai pénznem egyik létrehozója.

elszámolási rendszerek fragmentáltak, és az Unió belső piacán fellelhető adózási és illetékrendszerek, valamint pénzügyi rendszerek rendkívül heterogének.

A legfontosabb problémát az Unió szabályozási rendszerének merevsége jelenti, amely sok esetben túlzottan meghatározó jellegű, és nem tesz különbséget az alapszabályok és a részletkérdések, a másodlagos problémák között. A piacok integrációját lassító tényezők között vannak jogi természetű tényezők, a pénzügyi rendszerek eltérései, a tagállamok közötti kulturális vagy külpolitikai határok.

Szükség van egy közös alapelvre, annak hiánya pedig negatív hatással van a versenyképesség fejlesztésére az európai pénzügyi szolgáltatások piacán. Ez a helyzet vezetett el a *Pénzügyi Szolgáltatások Akcióterve (Financial Services Action Plan)* kidolgozásához.

A Lámfalussy által vezetett bizottság 2002-ben a következő hiányosságokat állapította meg:

- átfogó, a pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó alapelvek hiánya;
- a kölcsönös elismerés (mutual recognition) gyakorlati szinten kudarc volt és nem lehetett megvalósítani;
- a tőzsdék engedélyeztetése terén a szabályozások elavultak;
- menedzsment-szabályozások és -alkalmazások;
- az elektronikus kereskedelmet szabályozó irányelvek, illetve a pénzügyi szolgáltatási szabályok egymásnak ellentmondóak;
- a piaci visszaélésekre, törvénysértésekre vonatkozó irányelvek hiánya;
- a közösség területén a szavatosságok egységes szabályozására vonatkozó irányelv hiánya;
- a számviteli nyilvántartási rendszer egységesítésére vonatkozó irányelv hiánya;
- a nyugdíjalapokra és a pénzügyi befektetési társaságokra vonatkozó irányelvek elévülése;
- a közösség területén érvényes, a kereskedelmi társaságok beszerzéseire, fúziójára vonatkozó egyetemes szabályok hiánya.

A *Pénzügyi Szolgáltatások Akcióterve* egy ambiciózus kísérletet jelentett, az összeállítását jelentékeny munkát feltételezett, és komoly mértékben felgyorsította az utána következő eseményeket, ami az Unió döntéshozó szervei működésének a felgyorsulását is szükségessé tette. A reform legfőbb célja a tőkepiacok hatékonyra és egységessé tétele volt, ahol mind a tőkebehozatalt igénylő ügyfelek és cégek, mind a szolgáltatók kisebb árszinten és jóval rövidebb idő alatt érhetik el célkitűzéseiket. A Pénzügyi Szolgáltatások Akcióterve célkitűzései között szerepelt az is, hogy a kis- és középvállalkozások számára a kockázati tőke szervezett formájában biztosítsák a meglévő kifizetési és elszámolási rendszerek közelítését, a pénzügyi piacok ellenőrzése terén tett erőfeszítések koncentrációját, a Nemzetközi Számviteli Szabványok egységes bevezetését.

Már 2000-ben, a lisszaboni stratégia összeállításakor, az Európai Bizottság egy közleményben⁴ javasolta, hogy a tőzsdén szereplő minden társaság 2005-től az IAS szerint vezesse a számviteli nyilvántartását. Ugyanakkor javasolták az IAS-szabványok és jobbított pénzügyi jelentések alkalmazását 2005-től a tőzsdén ezután jegyzendő társaságok esetében is. A Bizottságnak ez a javaslata lehetővé teszi, hogy az IAS-szabványokat egységesen alkalmazzák olyan fontos ágazatokban, mint a bankszféra, a biztosítási ágazat, a tőkerendszer, függetlenül attól, hogy ezeket a társaságokat jegyzi-e vagy sem a tőzsdén. A számviteli szabványosítási folyamatnak köszönhetően mindinkább hihetővé válik, hogy a kereskedelmi társaságok egységes számviteli nyilvántartást és pénzügyi jelentési rendszert fognak használni világszerte. Ezt a konvergenciafolyamatot segíti elő a 2003-ban végzett kiértékelés is, amelyet *GAAP Convergence 2002* néven adtak közzé.

b) A jelentés második része a Lámfalussy-bizottságnak a jogrendszerreform elemeire vonatkozó javaslatait tartalmazza. A jelenlegi eljárás nehézkes és hosszadalmas, tekintetbe véve azokat a lépéseket, amelyeket jogi úton kell megtenni. Ily módon az Európai Bizottság irányelv- és rendelkezés-tervezeteit előterjesztik az Európai Tanácshoz és Parlamenthez. Ezek a jogalkotó szervek egy úgynevezett együttdöntési eljárás (co-decision procedure) során elfogadhatják a törvénytervezetet, módosításokat javasolhatnak vagy elutasíthatják a jogszabálytervezetet. A három intézmény együttműködése, főként a jogszabály-módosítások során, rendkívül nehézkes, sőt egyes esetekben ellentmondásos. Probléma merülhet fel ezen a szinten jóváhagyott jogszabály alkalmazási folyamatában is, mivel a jogszabályok érvényesítése a nemzeti kormányzatok hatásköre alá tartozik, amelyek az alkalmazás során egyes cikkelyeket eltérően értelmezhetnek, ez pedig az egységesen elfogadott egyazon irányelv eltérő alkalmazását eredményezheti. Emellett a jogi eljárások sem azonosak az Unió egyes tagországaiban, ez a jelenség pedig az uniós irányelvek eltérő értelmezéséhez vezethet. Nem kell eltekintenünk azonban attól az időtartamtól sem, amelyet az a folyamat igényel, ameddig egy irányelv a tervezett fázistól eljut az alkalmazásig, amely nem egy esetben 3–4 évet is meghalad. Ilyen értelemben releváns példa a vállalati beszerzésekre vonatkozó irányelv, amelyen az Európai Bizottságban már 1989 óta dolgoztak, és amelyet a tervezettől eltelt 13 év múlva hagytak jóvá, de még ma sem alkalmaznak egységesen, az irányelvnek megfelelően az Unió egyes tagországaiban.

Az együttdöntési eljárás háromfajta eljárást eredményezhet.

1. Az eljárások első típusa az, amely során az Európai Bizottság előterjeszti a jogszabálytervezetet az Európai Parlament és az Európai Tanács elé, amelyek a tervezet elfogadá-

⁴ The EU's Financial Reporting Strategy: The Way Forward, COM (2000) 359, 13.06.2000.

sáig módosíthatják azt. Az Európai Parlament kiértékeli a javaslatot, és esetleges módosítási javaslataival együtt megküldi azt az Európai Tanács számára. A Tanács minősített többséggel fogadhatja el az előterjesztett javaslatot, ebben az esetben egyetért az Európai Parlament minden módosítási javaslatával is, illetve ha a Parlament a Bizottság által előterjesztett formában fogadta el a tervezetet, saját módosítási indítványok nélkül hagyja azt jóvá.

2. Az eljárások második típusa szerint az Európai Bizottság előterjeszti a jogszabálytervezetet az Európai Parlament és az Európai Tanács elé. Az Európai Parlament engedélyezi és előterjeszti jóváhagyásra az Európai Tanács elé, módosítási javaslatokkal vagy azok nélkül. Az engedélyezett tervezet átvétele után a Tanács elfogadja a Parlamenttel közös álláspontját (common position). Ezt a közös álláspontot második olvasatra elküldi a Parlamentnek. Ezen időpont után három hónappal a Parlament elfogadhatja a Tanács álláspontját, megteheti, hogy nem hoz döntést, vagy módosíthatja az Európai Tanács döntését, de lehetséges, hogy elutasítja a Tanács tervezetét. Ha a Parlament nem módosít a Tanács által megküldött dokumentumon, a Tanács véglegesen jóváhagyja a Bizottság által kezdeményezett jogszabálytervezet. Ha a Parlament módosítást eszközöl a Tanács „közös álláspontján”, akkor ez utóbbinak további három hónap áll rendelkezésére a módosított tervezet elfogadására.

3. Az eljárás harmadik típusa az, amikor a Bizottság előterjeszti a jogszabálytervezetet az Európai Parlament és az Európai Tanács elé. A Parlament engedélyezi a jogszabálytervezetet, és előterjeszti az Európai Tanácshoz a saját álláspontját, módosítási javaslatokkal vagy azok nélkül. A dokumentum átvétele után a Tanács megfogalmazza a „közös álláspontot”. Ezt az álláspontot a Parlament megkapja „második olvasatra”. Három hónap alatt a Parlament elfogadhatja, módosíthatja a Tanács „közös álláspontját”, illetve megteheti, hogy nem hoz döntést a kérdésben. A Parlament többségi szavazattal el is utasíthatja a „közös álláspontot”. Ha a Tanács nem ért egyet a Parlament döntésével, *egyeztető bizottságot (conciliation committee)* hoznak létre hat héten belül, amelyben egyenlő arányban vesznek részt a Tanács és a Parlament képviselői. Ennek a bizottságnak az a célja, hogy a két döntéshozatali szerv egyetértésre jusson egy olyan törvényszöveg felől, amely mind a Tanács „közös állásfoglalását”, mind a Parlament módosító javaslatait tekintetbe veszi. Ha a vegyes bizottság közös megegyezésre jut a jogszabály szövegét illetően (közös szöveg – joint text) hat héten belül, akkor mind a Parlament, mind az Európai Tanács jóváhagyja a jogszabálytervezetet, egyszerű többséggel a Parlamenttel és minősített többséggel a Tanácsban. Ha a vegyes bizottság nem jut konszenzusra, az Európai Bizottság által előterjesztett jogszabálytervezetet elutasítják.

A pénzügyi szolgáltatások kérdésköre – mint a belső piac problematikájának része – ugyanazon jogalkotási eljárásnak van alárendelve, azaz minden irányelvnek a fenti utat kell bejárnia, amely a kezdeményezéstől a jóváhagyásig akár 400 napot is igénybe vehet, azaz egy évnél többet.

Ez a kevésbé rugalmas, merev jogalkotási folyamat nem teszi lehetővé a pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó irányelvek gyors, valós idejű kiigazítását, módosítását, annak ellenére, hogy ezeken a piacokon az innováció szinte naponta kitermel egy újabb terméket vagy technikát, a szabályozatlanság és a konkurencia miatt pedig a pénzügy világában semmi sem biztos. Ugyanakkor problémák tapasztalhatók a jelenleg érvényben levő jogrendszer minősége terén is.

Nyilvánvaló a tény, hogy a jelenlegi rendszer hiányosságokkal működik, és komoly reformokat igényel a hatékonnyá tétele érdekében. A reform indítéka – amint a Lámfalussy-jelentés említi – elsősorban az a tény, hogy a jelenlegi rendszer nem tesz különbséget az elsődleges és a másodlagos jogi norma között. A törvény által meghatározott alapelvek és azok alkalmazásának a két döntéshozó szerv által meghatározott technikai modalitásai, valamint a más kompetens fórumok által kapott megbízások között nincs semmilyenfajta eljárásbeli különbségtéves.

Egy másik, a rendszer megváltoztatását igénylő ok a jelenlegi, „fentről lefele” történő megközelítés. A jogszabály kezdeményezése az Európai Bizottság feladata, amennyiben úgy véli, hogy hiteles alapja van a törvénymódosításnak vagy kezdeményezésnek. A tervezetet utólag vitatják meg az uniós tagországok kormányzati képviselői és az európai parlamenti képviselők szintjén, a költségvetési-pénzügyi bizottságok keretén belül.

A jogrendszer megújításának másik oka az átláthatóság hiánya a Parlament, de főként az Európai Tanács jogalkotási tevékenységében.

Mindezeket az okokat tekintetbe véve, a Lámfalussy által vezetett bizottság javasolt reformja négy szintén megszervezett szabályozási keret létrehozását célozza meg.

A Bölcsök Tanácsa azt javasolja, hogy a pénzügyi szolgáltatásokra és értékpapírokra vonatkozó minden szabályozás egy általános kereten alapuljon, amelyben meghatározzák az alapelveket. A legfontosabbak ezek közül az alábbiakkal kapcsolatosak:

– Fent kell tartani és meg kell erősíteni a piaci résztvevőknek az európai értékpapírokba fektetett bizalmát.

– Meg kell valósítani a pénzügyi piacok előrelátó, magas szinten történő felügyeletét, és támogatni kell az előrelátó felügyeletet mind a makrogazdaság, mind a mikrogazdaság szintjén, a pénzügyi stabilitás megőrzése érdekében.

- Biztosítani kell az ügyfelek védelmét, a vállalt kockázattal összhangban.
- Tiszteletben kell tartani a szubszidiaritás elvét.
- Serkenteni kell a versenyt, és biztosítani kell a konkurenciával kapcsolatos szabályozások tiszteletben tartását.
- Biztosítani kell a pénzügyi szolgáltatások innovációjának ösztönző jellegét, valamint a területre érvényes szabályozások hatékonyságát.

Nagy figyelemmel kell kísérni az értékpapírok egyre tágabb európai és nemzetközi dimenzióit.

A *Lámfalussy-tervezet* újító jellege abban áll, hogy négy szintre tagolja a pénzügyi szolgáltatások szabályozását.

1. Az első szintet a pénzügyi szolgáltatási piacok működési elveinek a keretszabályozása alkotja. Itt említendők a területre vonatkozó *irányelvek és rendelkezések* legfőbb elemei, azok az elvek, amelyek a tőkepiacok szabályozásának lényegét határozzák meg. Egy törvénytervezet előterjesztését megelőzően az Európai Bizottságnak széleskörűen konzultálnia kell a tagországok képviselőivel és a jövőbeni tervezet iránt érdeklődő más résztvevőkkel.

2. A második szint az első szinten kidolgozott irányelvek és rendelkezések alkalmazási normáiból áll. Az alkalmazási normák kidolgozásában részt vennének a tagországok e területen működő szabályozó testületei, az Európai Bizottság és a jövőben megalakítandó Európai Értékpapír Bizottság (European Securities Committee – ESC). Az ESC mellett létre kell hozni az értékpapírok szabályozását elvégző európai szakbizottságot is (European Securities Regulators Committee – ESRC). Az első szakbizottságnak döntéshozói hatalma, a második bizottságnak pedig tanácsadói szerepe lenne. Ennek a szintnek a létrehozásában az lenne a lényeg, hogy a szabályozási eljárás rugalmassá tétele érdekében a részletek szabályozásának kidolgozását egy magas szintű szakértői bizottságra ruháznák át, az Unió jogalkotási normáival teljes összhangban.

Az ESC legfőbb feladatai:

- szabályozó bizottságként való működés (regulatory committee), amely az Európai Bizottság határozatát követő három hónapon belül hoz határozatot;
- az Európai Bizottság elsőfokú tanácsadó szerveként működne;
- tanácskozna az ESRC bizottsággal a tevékenységei végrehajtása során.

A tagországok szabályozó intézményeinek képviselőiből álló ESRC legfontosabb feladatai:

- konzultáció a javasolt elképzelés alapján – három hónap;
- tanácskozás a piaci képviselőkkel és a végfelhasználókkal a törvénytervezet alapján;
- viták, workshopok a törvénytervezetről, különböző formákban, mind formálisan, mind virtuálisan az interneten keresztül;

– a kapott ötletek, javaslatok feldolgozása és írott formában való továbbítása az Európai Bizottság felé, az ESC végső javaslatával együtt.

1. táblázat. Az új szabályozási és ellenőrzési keretek jellemzői

	2. szint	3. szint
A tevékenység jellege	politikai, szabályozó	technikai, szakértői
Elnök	Európai Bizottság	a tagországok felügyeleti szerveinek a képviselői
Tagok	a minisztériumok képviselői	a tagországok felügyeleti szerveinek a képviselői
		a bankszektorban: a BCE és a központi bankok feladatai között nem szerepel a felügyelet
Feladatok	– szabályozás a bizottságok keretén belül – tanácsadás az Európai Bizottságnak	– információcsere; – a nemzeti felügyeleti szabályozások harmonizációja; – a legjobb gyakorlatok átadása; – tanácsadás a Bizottság számára

Forrás: ECB Occasional Working Papers, Fank Dierick, 2004. augusztus

3. A harmadik szint a szabályozó testületek együttműködésének a megszervezésére vonatkozik az első és második szintről továbbított szabályozások átvételében, azok tiszteletben tartása és alkalmazási módozatai ellenőrzése érdekében. Ez a szint az első és második szinten elfogadott jogszabály életbe léptetési folyamatát jelenti a tagországok nemzeti jogrendszerében. Ezen a szinten az ESRC új feladatokat kap: nem az Európai Bizottság tanácsadójaként működik, hanem az a szerepe, hogy ellenőrizze, a tagországok helyesen veszik-e át és alkalmazzák a saját jogrendszerükben az adott területen elfogadott uniós jogszabályt.

A harmadik szint szerepe az uniós jogszabályok tagországok általi alkalmazásának fokozatos jobbítása. Az ESRC feladata lenne, hogy iránymutatásokat dolgozzon ki az európai jogszabályok alkalmazásáról, fogalomtárakat és közös alkalmazási standardgyűjteményeket állítson össze, összevesse a tagállamok szintjén fennálló helyzetet a jogszabályban leírttal, folyamatosan ellenőrizze a jogszabály helyes alkalmazását.

4. A negyedik szint az uniós jogszabály alkalmazásának szigorú nyomonkövetéséből állna, illetve ezen a szinten köteleznék a tagországokat a jogszabályok szigorú betartására.

A jelentés hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a két szakértői bizottság szervezeti és működési szabályzata világosan ki legyen dolgozva, biztosítva legyen a döntéshozatali folyamatok átláthatósága, és pontosan meghatározzák a második szint döntései meghozatalának dátumát, a döntéshozatali eljárás előrelátható jellegének biztosítása érdekében. Ennek a döntéshozatali rendszernek a bevezetése érdekében előírták a 2004-es év döntéshozatali folyamatainak a felülvizsgálatát, amely során meg lehet állapítani a jövőben kiigazítandó hiányosságokat.

Következtetés: Abból a tényből kiindulva, hogy az Egyesült Államok tőkepiaca hatszor nagyobb és kétszeresen hatékonyabb, mint az európai, valamint abból, hogy az uniós pénznem jövője mindinkább függ az európai értékpiac minőségétől, a Lámfalussy által vezetett bizottság radikális intézkedéseket javasol a lemaradás és az európai tőkepiacok fragmentált jellegének a kiigazítása érdekében.

A bizottság elvetette egy páneurópai felügyeleti szerv létrehozásának gondolatát, és az értékpapír-tranzakciókat felügyelő bizottság létrehozását sürgeti. Emellett egy páneurópai felügyeleti szerv létrehozása az Alapszerződés módosítását jelentené, ez pedig egy hosszadalmas szabályozási folyamat elindítását vonná maga után, azaz a jelenlegi helyzet megújításának sürgőssége ellenére még több évre lenne szükség a módosítás jóváhagyásához.

Az Európai Unió célul tűzte ki, hogy a belső piacon működő minden társaság kapjon egy ügynevezett „uniós útlevelet”, amely alapján az Unió területén bárhol végezhetnek tevékenységet, tőkét fektethessen be vagy halmozzon fel az üzlet fejlesztése érdekében. Ennek a célnak az eléréséig fontos, hogy rövid távon megvalósuljon az integrált piacokon zajló értékpapír-tranzakciók integrációja, az elektronikus kereskedelem egységes szabályozása minden tagországban, a tőkepiaci spekulációkra vonatkozó szabályozások harmonizációja. A következő lépés a pénzügyi szolgáltatások és a befektetési alapok teljes liberalizációja, ez a szakasz azonban szükségessé teszi a pénzügyi harmonizációt is.

Amint megfigyelhető volt, ezek a célkitűzések, főként a *Pénzügyi Szolgáltatások Akciótervében* meghatározott célok teljesültek, a többi célkitűzés megvalósítása pedig folyamatban van.

Az egységes pénznem 1999-es létrehozása elvben biztosította egy integrált tőkepiac létrehozásának általános keretét.

Amennyiben mind az Európai Bizottság, mind az Unió tagállamai elfogadják a Lámfalussy-bizottság által javasolt reformot, az fontos lépést jelentene a tőkepiacok integrációjában.

2002 után konszenzus született arról, hogy a Lámfalussy-eljárást a bankszektorra és a biztosítási ágazatra is ki lehet terjeszteni, ezzel gyorsítani lehet a terület jogrendszerének reformját.

2. táblázat. A pénzügyi piacok szabályozásának és ellenőrzésének szervezeti kerete (a Lámfalussy-eljárás javaslata)

Bankszektor	Értékpapírok szektor	Biztosítások és nyugdíjalapok szektor	Pénzügyi konglomerátumok
Banking Advisory Committee (BAC)	High Level Securities Supervisors Committee	Insurance Committee (IC)	Mixed Technical Group (MTG)
Groupe de Contact	Forum of European Securities Commissions (FESCO)	Conference of Insurance Supervisors (CIS)	
The ESCB's Banking Supervision Committee	Securities Contract Committee		
UTCIS Contact Committee			

2. táblázat. A pénzügyi piacok szabályozásának és ellenőrzésének szervezeti kerete (a Lámfalussy-eljárás megvalósítását követően)

Bankszektor	Értékpapírok szektor	Biztosítások és nyugdíjalapok szektor	Pénzügyi konglomerátumok	Szervezeti szint
European Banking Committee (EBC)	European Securities Committee (ESC)	European Insurance and Occupational Pensions Committee (EIOPC)	European Financial Conglomerates Committee (EFCC)	2. szint
Committee of European Banking Supervisors (CEBS)	Committee of European Securities Regulators (CESR)	Committee of European Insurance and Occupational Pension Supervisors (CEIOPS)		3. szint

Forrás: ECB Occasional Working papers, Fank Dierick, 2004. augusztus

Frits Bolkestein, a belső piac európai biztosa összefoglalta a kihívásokat, amelyekre az Európai Unió döntéshozó szerveinek majd válaszolniuk kell⁵:

1. A lehetőség megteremtése (*enabling*), azaz lehetővé tenni a társaságoknak, hogy kihasználhassák az üzleti lehetőségeket, és nem gátolni őket adminisztratív korlátozásokkal;

⁵ „A single capital market in Europe: challenges for global companies”, Speech by Commissioner Frits Bolkestein Member of the European Commission in charge of the Internal Market and Taxation. Address to conference organized by Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Brussels, 10/th October 2002

2. A beszállítás lehetőségének biztosítása (*delivering*), az Unió teljes területén érvényes *egységes távlat* biztosítása által;

3. Az alkalmazás érvényesítése (*enforcing*), a jogszabályok pontos alkalmazásával, a tisztességes piaci verseny érdekében.

Következtetésképpen elmondható, hogy annak érdekében, hogy az európai pénzügyi szolgáltatók és pénzügyi piacok megfelelően kihasználhassák a Gazdasági és Monetáris Unió által biztosított lehetőségeket, a szabályozási és strukturálási keretet folyamatosan alakítani kell, az európai egységes pénznemmel kapcsolatos kihívásoknak való megfelelés érdekében.

Irodalomjegyzék

1. *Final Report of the Committee of Wise Men on the regulation of European securities markets*, 15 February, 2002, Brussels.

2. London Economics in association with Pricewaterhouse Coopers and Oxford Economic Forecasting; *Final Report to the European Commission Directorate-General for the Internal Market: Qualification of the macro-economic impact of intergration of EU financial markets*, November, 2002 .

3. The EU` s Financial Reporting Strategy: *The Way Forward*, COM (2000) 359.

4. *ECB Occassional Working papers*, Fank Dierick, august 2004.

5. *A single capital market in Europe: challenges for global companies*, Speech by Commissioner Frits Bolkestein Member of the European Commission in charge of the Internal Market and Taxation. Address to conference organized by Institute of Chartered Accountants in England and Wales, Brussels, 10/th October 2002.

6. *Towards a Single European Financial Services Market: Anticipating and managing Change*. Speech by Director General Alexander Schaub to the Annula Summit of the Institute of Financial Services, 6th November, 2002, London.

7. Merger and regulation reforms needed. *Oxford Analytica Bulletin*, 05 November, 2002.

8. *Joint work of the European System of Central Banks and the Committee of Europe- an Securities Regulators in the field of clearing and settlemenet*. Published by ECB, 1 August, 2002.

9. Institutional monetary policy coordination and financial market integration, by Alan Sutherland, September 2002, *ECB Working Paper, no. 174*.

10. Monetary policy and the stock market in the euro area, by Nuno Cassaola and Claudio Morana, January 2002, *ECB Working Paper No. 119*.

11. *Financial market integration in the EU*. DG Ecfm working document, October 2002.

Humánpolitika az Európai Unióban

SZILÁGYINÉ DR. FÜLÖP ERIKA

Az Európai Unió életben maradásának és működőképességének feltételeit, kereteit az egyes *Szerződések* (Párizsi, Római, SEA, Maastrichti, Amszterdami) mint az Unió *elsődleges jogforrásai* rögzítik. Ezen szerződések tartalmazzák azokat a politikákat is, melyek az EU tagállamaira vonatkozóan egy egységes, egy cél felé mutató, összehangolt magatartásnak, működésnek a feltételeit fogalmazzák meg az együttműködés különböző területein.¹

A fenti politikák között jelenik meg az EU humánpolitikája is, mely a humán erőforrás korunkra oly jellemző felértékelődése révén egyre nagyobb jelentőséget kap. A humánpolitika tehát az emberi erőforrás (HR) kezelés területén fogalmaz meg alapelveket s tűz ki célokat, melyeket az Unió tagállamainak s a csatlakozó államoknak is el kell ismerniük, s tevékenységüket azzal összhangban kell alakítaniuk.

A humánpolitika kiterjed az alábbi területekre:

1. erőforrás-gazdálkodás (teljes foglalkoztatottság elérése, tudásmenedzsment, HR fejlesztése, újratermelése, oktatás, képzés, tréning, motiváció);
2. feltételrendszer kialakítása (munkanélküliség kezelése – mobilizáció, rugalmasság, életen át tartó tanulás-, szociálpolitikai háttér megteremtése, HR politika és gazdaságpolitika összehangolása, társadalmi, gazdasági kohéziós politika, jövedelempolitika – bérpolitika, kompenzáció bevezetése).

1. Az Európai Unió szociális dimenziója

1.1. A szociálpolitikai együttműködés²

Az együttműködés ezen területének alapelveit a *Római Szerződésben* fektették le, melyek meglehetősen nagy mozgásteret biztosítottak a tagállamoknak. A célul tűzött négy alapszabadság megvalósítása érdekében elegendőnek tartották, ha közös szociálpolitikájukat a munkaerő szabad mozgását biztosító intézkedésekre korlátozták, figyelmen kívül hagyva a tőke, a szolgáltatások és az áruk szabad mozgásával kapcsolatos intézkedéseket.

Az 1973-tól a nyolcvanas évek elejéig terjedő időszakban a közösségi szervek figyelme a szegénység problémája felé fordult. Ekkor bonyolították le az első szegénységellenes akci-

¹*** *Felkészülés a strukturális alapok felhasználására*. Válogatott tanulmányok, Tempus Közalapítvány, 2001.

² Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Magyar Országgyűlés, 1999.

óprogramot, melyek keretében a szegénység természetét és dimenzióit vizsgáló kutatásokat végeztek. Erre az időszakra a szociálpolitikai együttműködés megtorpanása jellemző, mely elsősorban az Unió örök „belső ellenzékének”, azaz Nagy-Britanniának köszönhető, aki hevesen ellenezett minden szociálpolitikai kezdeményezést.

Az 1986–1992-ig terjedő szakaszban a szociálpolitikát is az egységes belső piacra való törekvés hatotta át. Erre az időszakra tehető a szociálpolitika rangjának felemelkedése, mely elsősorban a Bizottság akkori elnökének, az ún. szociális tér megálmodójának, Jacques Delors elhivatott tevékenységét tükrözte. Delors volt az első, aki a közösségi szociális tér megvalósítását a gazdasági és monetáris együttműködéssel azonos jelentőségű feladatnak tekintette.

Az 1992-ben megszületett *Egységes Európai Okmány (SEA)* lehetővé tette a tanács számára, hogy a belső piac létrehozásával és működésével kapcsolatos döntéseket minősített többséggel is meghozhassa a korábbi egyhangú döntéssel szemben. Ez a „kedvezmény” jelentősen meggyorsította a döntéshozást, nem terjedt ki azonban a közösségi szociálpolitika két kulcsfontosságú területére:

1. a személyek szabad mozgását biztosító intézkedésekre és
2. a munkavállalók jogairól és érdekeiről szóló rendelkezésekre.

A SEA életbelépését követően az 1989-es madridi csúcs záródokumentumában kijelentették, hogy azonos hangsúlyt kell kapjon az egységes piac gazdasági és szociális dimenziója. Így született meg a *Közösségi Szociális Karta*, mely az európai munkajogi modell alapját jelentette. Nagy-Britannia nem értett egyet a Karta megállapításaival, s így a Kartát csak 11 tagállam írta alá, ennél fogva az nem válhatott az Unió elsődleges jogforrásainak részévé, s ezért a közösségi szervek sem váltak jogosulttá arra, hogy a benne foglaltakat kötelező érvénnyel végrehajtsák. A végrehajtás így nem a közösségi, hanem a tagállami szervek feladata lett, s a szerződés mindössze egy nemzetközi szerződésnek volt tekinthető.

A 90-es években a maastrichti szerződéshez csatoltak egy Szociálpolitikai Jegyzőkönyvet, illetve egy *Szociálpolitikai Megállapodást*, mely lehetőséget adott a Karta intézkedéseinek közösségi szervek általi megvalósítására. A megállapodás alapján a minősített többségi döntéssel meghozható irányelvek az alábbi területekre vonatkozhattak:

1. a munkahelyi egészség és biztonság védelmét szolgáló intézkedések,
2. munkafeltételek,
3. foglalkoztatásbeli esélyegyenlőség,
4. a munkaerőpiacról kiszorultak integrációja.

A fentiekén túl a Bizottság felhatalmazta a Közösséget pozitív diszkrimináción alapuló döntések meghozatalára, a nemek közötti egyenlőség teljesebb megvalósítása érdekében.

Az 1994-es Fehér Könyv alap gondolata az, hogy az európai szociális modell önmagában vett érték, mely, még ha átalakításra is szorul, megőrzendő. A szegénységet komplex problémának tekintve, annak kezelését (munkanélküliséget, lakhatás körülményeit, iskolázottságot, egészségi állapotot, hátrányos megkülönböztetést, a közösségbe való beilleszkedést) összetett gazdasági és szociális intézkedésekkel kívánta megvalósítani.

Az 1997-ben létrehozott *Amszterdami Szerződés* újabb lökést adott a szociálpolitika fejlődésének. Számos területen megadta az addig hiányzó felhatalmazást a közösségi cselekvések kezdeményezésére az Unió szerveinek. Az új brit kormány jelezte csatlakozási szándékát a *Munkavállalók Közösségi Szociális Kartájához*, ami lehetővé tette a Szociálpolitikai Megállapodás beemelését az Unió alapszerződési rendszerébe. További előrelépések:

1. közösségi feladattá tették a magas szintű foglalkoztatás előmozdítását,
2. a nemek közötti egyenlő bánásmód biztosítása uniós követelmény lett,
3. a nemzeti foglalkoztatáspolitikák koordinálását a közösségi politikák körébe emelte.

A lisszaboni folyamat

Akár paradigmaváltásnak is felfogható az a folyamat, amely a szociálpolitikát produktív területként ismeri el, vagyis „az emberi erőforrások fejlesztését szolgáló beruházások nem-hogy a gazdasági fejlődést akadályozó, épp ellenkezőleg, azt előmozdító, a versenyképességet és a dinamikusságot fokozó tényezők.”³

A fentiek szellemében a szociálpolitikát egyenrangúsította más politikákkal, s megtette az első lépést a koordináció nyitott módszerének bevezetése felé.

Az Európai Tanács 2000. márciusi ülésének záródokumentuma az alábbi megállapításokat tartalmazza:

1. Európa legfőbb értékei az emberek, ezért az uniós politikák fókuszában nekik kell állniuk.
2. Az emberi erőforrásokba való befektetés döntően befolyásolja Európa pozícióit a tudásalapú gazdaságban.
3. Az átmenetben fokozott jelentőségre tesz szert az oktatás és szakmai képzés.
4. Az oktatási rendszert hozzá kell igazítani az új követelményekhez, a foglalkoztatás egyre magasabb minőségi elvárásaihoz.
5. Az emberi erőforrásokba való befektetés biztosítja, hogy az új gazdaságba való átmenet ne járjon együtt olyan problémák terjedésével, mint a munkanélküliség, a társadalmi kirekesztés és a szegénység.

³ Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Magyar Országgyűlés, 1999.

1.2. A szociálpolitikai menetrend megalkotása

A Lisszabonban megfogalmazott új stratégiai cél elérése érdekében a „Szociálpolitikai Menetrend biztosítja a pozitív és dinamikus interakciót a gazdaság-, foglalkoztatás- és szociálpolitika között.”⁴ Az együttműködés legalkalmasabb módjának a nyitott koordinációt látja. Ennek jegyében 2005-ig szóló akciótervet fogalmaz meg, amit 2003-ban felülvizsgáltak. Feladata, hogy a bővítéssel kapcsolatban biztosítsa, hogy a tagjelölt országok csatlakozásukig maradéktalanul vegyék át az Unió szociális vívmányait.

A menetrendben meghatározott célok és akciók:

1. Teljes foglalkoztatás és a munka minősége:

- több és jobb munkát;
- változások előrejelzése és kezelése, alkalmazkodás az új munkakörnyezethez;
- a tudásalapú gazdaság lehetőségeinek kiaknázása;
- a mobilitás előmozdítása.

2. A szociálpolitika minősége:

- a szociális védelem korszerűsítése és tökéletesítése;
- társadalmi beilleszkedés előmozdítása;
- nemek közötti egyenlőség előmozdítása;
- alapvető jogok megszilárdítása, diszkrimináció leküzdése.

3. A bővítésre való felkészülés:

- a szociális és foglalkoztatási vívmányok átvételének végrehajtásának figyelemmel kísérése;
- a jelölt országok foglalkoztatáspolitikájának áttekintése;
- támogatás nyújtása a szociális partnerek szervezeteinek és intézményeinek;
- fontosabb nem kormányzati szervek megerősítéséhez való hozzájárulás;
- az EU és a jelölt országok civil szervezetei közötti kapcsolat erősítése;
- közös kérdések és igények feltárása a szociális védelem területén;
- nemek közti egyenlőség előmozdítása;
- közösségi akcióprogramokban való részvétel biztosítása.

1.3. Az európai szociális alap

Az EU megalakulásától kezdve törekszik a tagállamok közötti különbségek felszámolására, redukálására. Ezen cél elérésére különböző, közvetlen és közvetett hatállyal bíró vagy kötelező érvénnyel nem rendelkező jogi eszközöket vesz igénybe.

⁴ Horváth Zoltán: i.m.

A gazdasági és szociális kohézió megteremtéséhez az alábbi szinteken törekednek:

1. a tagállamok szintjén, melyet a tagállamoknak saját gazdaságpolitikai eszközökkel kell megvalósítaniuk,
2. közösségi politikák szintjén,
3. közösségi strukturális politikák szintjén.

A strukturális politika ún. strukturális műveletek segítségével valósítható meg⁵: Strukturális Alapok, Kohéziós Alap, az ESZAK, az Európai Beruházási Bank tevékenységét jelenti.

Ezek közül a strukturális alapok között található az **Európai Szociális Alap**, melyet azon felismerés hívott életre, hogy az Unió versenyben maradásának feltétele az egyre hatékonyabban működtetett belső piac s aktív szociálpolitika. Az Alap fő funkciója: pénzügyi fedezet nyújtása a folyamatosan változó társadalmi és foglalkoztatási helyzet kezelésére. Célja, hogy a „belső piacon javítsa a foglalkoztatási lehetőségeket, megkönnyítse az elhelyezkedést, s megnövelje a dolgozók földrajzi és szakmai mobilitását; könnyítse az ipari változásokhoz és a termelési rendszer fejlődéséhez való alkalmazkodást, kiváltképp a szakképzés és átképzés által.” (Római Szerződés 123. cikkely)

A strukturális alapok felhasználhatósági köre az egyre korlátozottabb forrásainak minél hatékonyabb felhasználása érdekében folyamatosan módosul. Az Agenda 2000 által körvonalazott elképzelések alapján az alap az alábbi három célra nyújt támogatást:

1. a fejlődésben elmaradott régiók támogatása,
2. a gazdasági és szociális átalakulásban lévő régiók támogatása,
3. humán erőforrások fejlesztése.

Az Agenda 2000 két tekintetben is előnyös helyzetbe hozta a Szociális Alapot. A dokumentum középpontba helyezte a humán erőforrás fejlesztését. Ezen cél elérése érdekében négy olyan területet támogat, melyek kiegészítik az Európai Foglalkoztatási Stratégiát:

1. az aktív munkaerő-piaci politikák fejlesztése a munkanélküliség leküzdésére,
2. küzdelem a társadalmi kirekesztettség ellen,
3. az életen át tartó tanulás és képzés rendszereinek támogatása,
4. a gazdasági és szociális változásoknak való megfelelés.

Emellett fontos szerepet szán a foglalkoztatáspolitikai céloknak is. Az ESZA, mint az Európai Foglalkoztatási Stratégia megvalósításának legfontosabb politikai és pénzügyi támogatója, 2000 után az alábbi öt területen nyújt támogatásokat:

1. az aktív munkaerő-piaci politikák fejlesztése,
2. a munkaerőpiacra belépők szociális integrációjának és esélyegyenlőségének elősegítése, azaz a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem,

⁵ Frey Mária: *EU-konform foglalkoztatáspolitikai*. EU könyvek sorozat, 2001.

3. az életen át tartó tanulást biztosító rendszerek támogatása,
4. az innováció, alkalmazkodóképesség, vállalkozó szellem javítása,
5. a nők munkaerő-piaci részvételének növelése.

Az Európai Unió szociális dimenziójának erősödése és jelentőségének növekedése egyértelműen tetten érhető. A humán erőforrások felértékelődésével, a fejlődésben való szerepük felismerésével együtt ez a dimenzió is egyre nagyobb hangsúlyt kapott az EU-politikák között.

2. Foglalkoztatáspolitikai az Európai Unióban

2.1. A foglalkoztatáspolitikai

Az Unió szociális dimenziójának elemzése alapján belátható, hogy szociálpolitikai célkitűzései között jelentős szerepet képviselnek a foglalkoztatással összefüggő kérdések, úgymint a teljes foglalkoztatás elérése, társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem, nők egyenlő esélyének biztosítása a munkaerőpiacon, aktív munkaerő-piaci politikák fejlesztése, munkaerő-mobilitás fokozása stb.

Az uniós foglalkoztatáspolitikai elsődleges célja egy jól meghatározott foglalkoztatási stratégia által „olyan munkaerő piac létrehozása, mely alkalmazkodni tud a mindenkorai változásokhoz, rugalmasságot garantál a vállalatoknak és biztonságot a dolgozóknak.” A fent említett Foglalkoztatási Stratégia megalkotását az 1997-es Amszterdami Szerződésben rögzítették. A stratégia létrehozásához a tagállamok és a Közösség együttes munkája szükségeltetik, úgy, hogy saját nemzeti foglalkoztatáspolitikájukat összehangolják az ezen közösségi cél elérésében tett lépésekkel, s figyelembe veszik a Közösség általános gazdaságpolitikai irányvonalait.

A Közösség a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésével, támogatásával s esetleges kiegészítésével járul hozzá a cél eléréséhez, úgy, hogy a tagállamok kompetenciája ne sérüljön. A közösségi foglalkoztatáspolitikai erősödésével párhuzamosan megfigyelhető a szociálpolitika súlyának gazdasági fejlődésben való szerepének elismerésével.⁶

Az Európai Unió foglalkoztatási irányvonalai négy pilléren nyugszanak:

1. A foglalkoztathatóság növelése. Javítani az emberek azon tulajdonságain, melyek által munkavállalásra képesek. Főként két társadalmi csoportra vonatkozik: a fiatal és tartós munkanélküliekre. Mindkét csoport munkaerő-piaci helyzetét aktív eszközökkel kell javítani.

2. Vállalkozókészség. A foglalkoztatás válságos helyzetéből való kitörés egyik legmaradandóbban megjelenő útja lehet a hosszú távon is működőképes kis- és középvállalkozások támogatása. A munkahelyteremtésben is ez a szektor jár élen. Az Uniónak tehát kötelessége

⁶ Gyulavári Tamás: *Az Európai Unió szociális dimenziója*. Szociális és Családügyi Minisztérium, 2000.

megkönnyíteni a kis- és középvállalkozások alapítását, csökkenteni működtetésük és adminisztrációjuk költségeit, valamint a rájuk nehezedő adóterheket.

3. *Alkalmazkodóképesség:* Ezen elv beiktatása a rugalmas munkaerőpiac megvalósításához nélkülözhetetlen. A munkavállalók alkalmazkodó készsége a különböző változó munkavégzési módok kapcsán kell, hogy megjelenjen, ugyanakkor ezek alkalmazása a szervezetek részéről is rugalmasságot kíván meg. Az emberi erőforrás képzése, átképzése, fejlesztése segítségével ez a képesség a humánus szintjén javítható.

4. *Nők és férfiak esélyegyenlősége.* Ez a 90-es évektől kiemelkedő szerepű irányelv a nők esélyeinek javítását, a munkaerő-piaci aránytalanságok csökkentését tűzte ki célul. A nők foglalkoztatási arányszámai mind a mai napig elmaradnak a férfiakétól. Emellett vannak szektorok, ahol a női foglalkoztatás mértéke a kívántnál nagyobb mértékű. Feladat tehát a munkaerő-piaci szegregáció leküzdése is. A munka és a családi élet összehangolása érdekében előre kell lépni a szülői szabadságra, a gyermekgondozási szabadságra és a rész-munkaidőre vonatkozó közösségi jogszabályok irányelvek és megállapodások végrehajtása terén. Biztosítani kell megfelelő gyermekgondozási szolgáltatásokat annak érdekében, hogy a nők visszatérhessenek a munkaerőpiacra és ott is tudjanak maradni.

A harmonizációs folyamat a közösségi szervek munkáján keresztül az alábbi módon valósul meg⁷:

1. Az Európai Tanács évente elemzi a Közösség foglalkoztatási helyzetét, melyből következtetéseket von le a Tanács és a Bizottság éves közös jelentése alapján.

2. E dokumentumok figyelembevételével az Európai Tanács minden évben minősített többséggel *foglalkoztatási irányvonalakat* fogad el.

3. Ezeket a tagállamoknak *Nemzeti Foglalkoztatási Akcióterv* keretében kell hazai viszonyaikra adaptálniuk.

4. A tagállamok éves jelentésben számolnak be a Tanácsnak és a Bizottságnak az irányvonalak saját foglalkoztatáspolitikájukba való integrálásáról.

5. E jelentések, valamint a Foglalkoztatási és Munkaerő piaci Bizottság észrevételei alapján a Tanács évente értékeli a tagállamok foglalkoztatáspolitikáját, különös tekintettel az éves irányvonalak követésére.

6. A Tanács és a Bizottság javaslata alapján a Tanács minősített többséggel ajánlásokat intézhet a tagállamok felé.

7. E folyamat révén kialakul a következő közös jelentés és az irányvonalak tervezete, s újraindul a fenti eljárásorozat.

⁷ Gyulavári Tamás: i.m.

Az itt leírt folyamat összetettsége annak a dilemmának a meglétét tükrözi, miszerint választani kell a jövőben alkalmazandó lehetséges módszerek közül:

1. Lehetséges-e a gazdaság több más ágazatához hasonlóan egységes közösségi szabályozást kialakítani, közösségi sarokszámokat előírányozni a foglalkoztatásban s kivenni ezáltal a tagállamok kezéből a szuverenitást, az egyéni, helyi piacokhoz legjobban igazodó megoldások lehetőségét?

2. Vagy maradjon meg minden tagállam egyéni döntési joga saját foglalkoztatáspolitikájának alakításában, elvetve ezáltal az egységes közösségi cél irányába mutató magatartások kialakítását.

Természetesen egyik szélsőséges megoldás sem üdvözítő, így a Gazdasági és Monetáris Unió megalakulását követően a már eddig is működő vegyes megoldás lesz minden bizonnyal életképes. Kissé meghosszabbítva ezáltal a döntések meghozatalát, ezután is a kompromisszumok-kompromisszuma révén alakul majd a Közösség foglalkoztatáspolitikája, azaz mind a tagállami, mind a közösségi érdekek érvényre jutnak majd a döntésekben.

Összegzés

A humánpolitikai irányelvek azok, amik megadják a tagállamok számára a legfontosabb követendő szempontokat, sarokszámokat a munkaerőpiac gazdaságpolitikával összhangban álló fejlesztéséhez. Az Unió ezen a területen egyelőre elég nagy szabadságot ad a tagállamoknak a célok elérésére. Hatékonyabbnak és célravezetőbbnek tartja ugyanis a helyi körülményekhez igazodó munkaerő-piaci szabályozások kialakítását, amennyiben az nem áll szemben a foglalkoztatáspolitikai uniós irányelveivel. Az, hogy a jövőben is a harmonizációnak ezt a módszerét alkalmazzák-e a munkaerő-piaci problémák közösségi kezelésére, nem állítható teljes biztonsággal, de nem valószínű, hogy szorosabbá válna a szabályozás mechanizmusa.

Az uniós humánpolitika történetének alakulását figyelve egyértelműen kirajzolódik az a tendencia, mely az emberi tényező egyre nagyobb hangsúlyát mutatja. Az 1990-es évek elejére ismerték el a szociális dimenzió egyenrangúságát a gazdasági szempontokkal, illetve annak szerepét a Gazdasági Unió kialakításában és hatékony működtetésében.⁸

Az Európai Unióban is oly komoly gondot jelentő munkanélküliség kezelése, csökkentése érdekében egyebek mellett a munkaerő képzése, továbbképzése, fejlesztése is előtérbe kerül. Az életen át tartó tanulás így az egyik legjelentősebb alapelvevé vált az uniós humánpolitikában. Ezenkívül a munkaerő-piaci feszültségek kiéleződése miatt is egyre több fiatal

⁸**** Szociális ügyek és foglalkoztatáspolitikai az Európai Unióban. Szociális és Családügyi Minisztérium, 2000.

marad a korábbinál hosszabb ideig az iskolarendszerű képzésben. Az oktatás szerepe a beintegrálódásban a korábbi időszakhoz képest jelentősen felértékelődött, de egyben változott is. Az iskolarendszerű (felsőfokú egyetemi, főiskolai) képzést új alapokra helyezték, mely a többi tagállaméhoz hasonlóan, hazánkban is az ún. *bolognai rendszer* szerint fog zajlani. Ennek okai, céljai: összehasonlítható egyetemi fokozatok legyenek, nemzetközileg kompatibilis kreditrendszer bevezetése, egységes minőségbiztosítás, olyan strukturális reformok, melyek lehetővé teszik a diákok és oktatók szabad mozgását Európában és valamennyi tagállamban egységes főiskolai, ill. egyetemi szint kerüljön bevezetésre. Ezek alapján négy szintű lineáris képzést értelmezhetünk: OKJ, Post-secondary (professzionális), Bachelor főiskolai oklevél, Master degree (egyetemi oklevél), PhD-fokozat.

A rendszer bevezetése folyamatban van. Reméljük, sikerül a kitűzött célt elérni, megvalósítani. Az eddigi képzésben szerzett diplomák az EU-ban versenyképesek, elismerésük az egységesen szabályozó közösségi jog, az EU Tanácsa és Parlamentje által kibocsátott irányelveken nyugszik, melyeket a tagállamok átültettek a saját jogrendjükbe.

Irodalomjegyzék:

Frey Mária: *EU-konform foglalkoztatáspolitikai*. EU könyvek sorozat, 2001.

Gyulavári Tamás: *Az Európai Unió szociális dimenziója*. Szociális és Családügyi Minisztérium, 2000.

Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Magyar Országgyűlés, 1999.

*** *Felkészülés a strukturális alapok felhasználására*, Válogatott tanulmányok, Tempus Közalapítvány, 2001.

*** *Szociális ügyek és foglalkoztatáspolitikai az Európai Unióban*. Szociális és Családügyi Minisztérium, 2000.

A Gazdasági és Monetáris Unió létrejöttének okai és folyamata

BROK ERIKA

Lépések a monetáris integráció irányába

Az Európai Unió létrehozása fordulópont az integráció folyamatában és a pénzügyi integrációban is. Az Unió 50. születésnapja alkalmával jelen cikkben áttekintjük az EU intézményi alapjainak fejlődéséhez hozzájárult több fontos szerződést, egyezményt, döntést.¹

A Római Szerződés

A Római Szerződés (amely 1958. január 1-jén lépett hatályba) aláírásával a tagországok többek között olyan intézkedéseket hoztak, amelyek a pénzügyekre vonatkoztak. Támogatták a személyek, áruk, szolgáltatások és a tőke szabad forgalmát gátló akadályok megszüntetését a tagállamok között, egy olyan rendszer intézményesítését, amely révén a tagállamok gazdaságpolitikája koordinálható és a fizetési mérlegekben mutatkozó egyensúlyhiány helyrehozható, az Európai Beruházási Bank létesítését a Közösség gazdasági növekedésének előmozdítása érdekében, új erőforrások révén. A Római Szerződés megalkotói azonban nem gondoltak még a közös valutára; az ebben a szerződésben megfogalmazott szándékok és célkitűzések még korlátozottak voltak.

Marjolin-memorandum

1962-ben az Európai Bizottság Marjolin-memorandum néven ismertté vált dokumentumához köthetők a közösségi szinten megvalósított monetáris integrációról szóló első viták, valamint a monetáris együttműködés területén hozott első, ámbár igen korlátozott intézkedések. A memorandumban a Bizottság hangot adott annak az óhajnak, hogy a vámunióból az 1960-as évek végére gazdasági unió alakuljon ki, a tagállamok valutái közötti véglegesen rögzített árfolyamokkal.²

1964 májusában Bizottság alakul az Európai Gazdasági Közösség központi bankjainak elnökeiből, amely azt a feladatot kapja, hogy intézményesítse az EGK központi bankjai közti együttműködést.

1971-ben a Werner-jelentésben terv születik a Gazdasági és Monetáris Unió 4 szakaszban való, 1980-ig történő létrehozására a közösségen belül.

¹ Domokos Ernő – Katona Levente: *Útban az Európai Integráció felé*. Pallas Akadémia Kiadó, 2002 és az EKB weboldal: www.ecb.int

² Az egy eurónak megfelelő átváltási arányokat 1999. január elsején rögzítették.

1972 áprilisában „Valutakígyó” néven olyan rendszert hoznak létre, amelynek célja az Európai Gazdasági Közösség tagállamainak valutáira kijelölt ingadozási sáv progresszív csökkentése.

1973 áprilisában a Valutakígyó megfelelő működésének biztosítására létrejön az Európai Monetáris Együtműködési Alap.

1979 márciusában létrejön az Európai Monetáris Rendszer (EMR).

1986 februárjában aláírják az Egységes Európai Okmányt.

1988. június: Az Európai Tanács Jacques Delors elnökletével szakértői bizottságot (Delors-bizottság) hoz létre, amelynek feladata, hogy javaslatokat dolgozzon ki a GMU létrehozására.

1989 májusában az Európai Tanács elé terjesztik a Delors-jelentést.

1989 júniusában az Európai Tanács ülésén megállapodás születik a GMU három szakaszban történő létrehozásáról.

1990 júliusában elkezdődik a GMU első szakasza.

1990 decemberében kezdetét veszi a GMU második, illetve harmadik szakaszának előkészítésére összehívott kormányközi konferencia.

1992 februárjában aláírják az Európai Unióról szóló szerződést (ismertebb néven maastrichti szerződést). Az Európai Tanács a maastrichti ülésen új együttműködési formák létrehozásáról döntött. Ezen az ülésen a következő, pénzügyi integrációt célzó intézkedések születtek:

- a nemzetgazdaságok erősítése és konvergenciájuk elérése,
- egységes, stabil valutát is magába foglaló gazdasági és monetáris unió létrehozása.

1993 októberében a németországi Majna-Frankfurtot választják az EMI és az EKB székhelyéül, javaslatot tesznek az EMI elnökének személyére.

1993 novemberében hatályba lép az Európai Unióról szóló szerződés.

1993 decemberében Lámfalussy Sándort nevezik ki az 1994. január 1-jén megalakuló EMI elnökévé.

1994 januárjában megkezdődik a GMU második szakasza, megalakul az EMI.

1995 decemberében a madridi Európai Tanácson döntés születik a közös valuta nevééről, továbbá forgatókönyvet állítanak össze az euró bevezetésére és az eurókészpénzre való áttérésre.

1996 decemberében az EMI bemutatja a mintabankjegyeket az Európai Tanácsnak.

1997 júniusában az Európai Tanács elfogadja a Stabilitási és növekedési paktumot.

1998 májusában Belgium, Németország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olasz-

---

ország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország teljesíti az euró mint közös valuta bevezetésének kritériumait. Kinevezik az EKB Igazgatóságának tagjait.

1998 júniusában megalakul az EKB és a KBER, amely a nemzeti jegybankokból áll.

1998 októberében az EKB meghirdeti az 1999 januártól beinduló egységes monetáris politika stratégiáját és működési kereteit.

1999 januárjában megkezdődik a GMU harmadik szakasza; az euró az euróövezet közös valutája lesz; véglegesen rögzítik a részt vevő tagállamok nemzeti valutáinak árfolyamait; az euróövezetben egységes monetáris politika lép életbe.

2001 januárjára tizenkettedik tagállamként Görögország is csatlakozik az euróövezethez.

2002 elején bevezetik az eurókészpénzt, forgalomba kerülnek az euróbankjegyek és -érmék, az eurókészpénz 2002. február végétől az euróövezet kizárólagos törvényes fizetőeszköze lesz.

2004 májusára a KBER tíz új tagállam Nemzeti Központi Bankjával bővül.

A Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) tehát a monetáris integráció szervezeti kerete. A gazdasági integráció a közös vagy az egyetlen valuta (Common or single currency) bevezetésével kiegészülve alkotja a monetáris integrációt, amelynek fő célkitűzése a hatékonyság, a stabilizáció biztosítása. Abban az esetben, ha ezek mellé még politikai célkitűzések is társulnak, akkor megvalósulhat a politikai unió.

A Gazdasági és Monetáris Unió megvalósulása következtében változások következnek be a gazdaság intézményeiben és működési mechanizmusában, mivel a közös valuta bevezetésével megszűnik a nominális árfolyamok változtatásának minden lehetősége, ami a nemzeti makrogazdasági politika egyik alapeszköze. Emellett a tőkeáramlások teljes liberalizálásával a kormányok a tőkekorlátozások eszközeivel sem élhetnek.

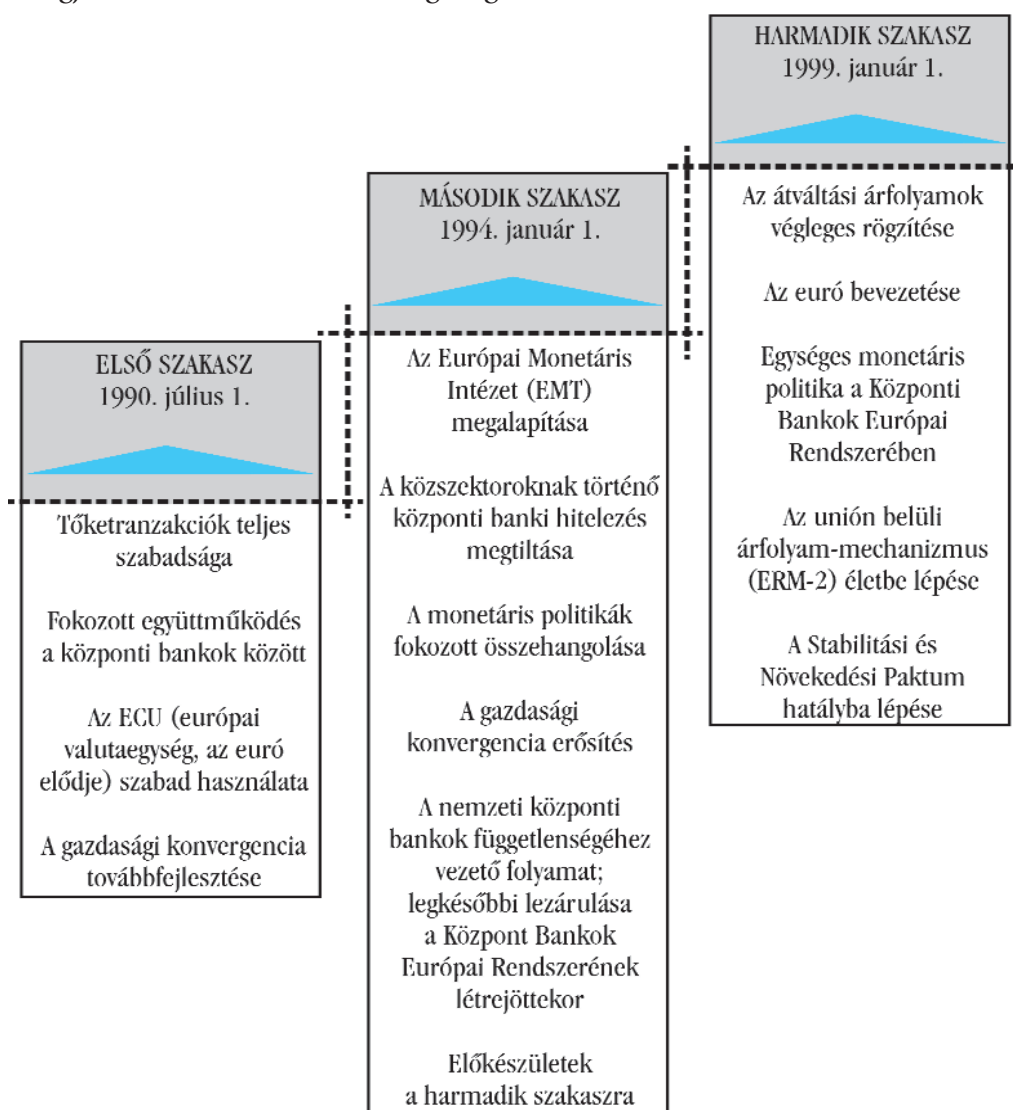
A Gazdasági és Monetáris Unió jogi alapjai

A GMU jogi alapjait az EK-szerződés fekteti le, ezzel kiterjesztve az Európai Gazdasági Közösség hatáskörét. Bár az EU-szerződés 2. cikke röviden hivatkozik a Gazdasági és Monetáris Unióra mint az unió egyik célkitűzésére, az összes lényeges eljárási és intézményi rendelkezés az EK-szerződésben foglaltatik bele. A Gazdasági és Monetáris Uniót a közösségi és nem a kormányközi jog szabályozza.

A Gazdasági és Monetáris Unió létrejöttének folyamata

1988 júniusában az Európai Tanács megerősítette a Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) fokozatos megvalósítására vonatkozó célkitűzést. Felkért egy bizottságot, amelyet Jacques De-

lors, az Európai Bizottság akkori elnöke vezetett, hogy tanulmányozza az Unió megvalósításához vezető konkrét szakaszokkal kapcsolatos lehetőségeket, és tegyen javaslatot azokra. A bizottság a következő tagokból állt: az Európai Közösség nemzeti központi bankjainak elnökei, Lámfalussy Sándor, a Nemzetközi Fizetések Bankjának (BIS) akkori elnöke, Niels Thygesen, a közgazdaság-tudományok professzora Dániából és Miguel Boyer, a Banco Exterior de España akkori elnöke, valamint Frans Andriessen, az Európai Bizottság tagja. A munka eredménye, a Delors-jelentés, három különálló, ugyanakkor egyre magasabb fejlettségi szintet képviselő lépésben javasolta megvalósítani a gazdasági és monetáris uniót, amely a legjobban a következő ábra segítségével tekinthető át.³

1. ábra. A Gazdasági és Monetáris Unió három szakasza

³ <http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.en.html>

A Gazdasági és Monetáris Unió első szakasza

A GMU első szakaszának beindítását az Európai Tanács a Delors-jelentés alapján 1990 július 1-re tette. Ebben a szakaszban az elszámolási egység még az ECU⁴ (European Currency Unit) volt, amely csak bankszámlapénz formájában létezett. Ebben a valutakosárban, amit a nemzeti valutákból a tagállamok gazdasági erejének megfelelően súlyozottan képeztek, valamennyi tagország valutája részt vett, azoké is, akik az árfolyamstabilizáción kívül maradtak. A súlyokat ötévenként vizsgálják felül. Az ECU-t mint intervencióeszközt felhasználták az árfolyam-stabilizálással kapcsolatos tranzakciókban.

A GMU első szakaszának a beindításával szabaddá tették a tőkék áramlását és megszüntettek mindenféle ilyen jellegű korlátozást a tagállamok között. Emellett megszüntették az árfolyam-ellenőrzéseket azzal, hogy minden országnak be kellett lépnie az Unió árfolyam-stabilizációs mechanizmusába. Tehát a Gazdasági és Monetáris Unió első szakaszának legfőbb célja a tőke és a fizetési műveletek útjában álló nemzeti korlátozások felszámolása, a teljes liberalizáció megteremtése.

Az Európai Unió a monetáris unióban való részvétel feltételeként a tagállamok felé szigorú konvergenciakritériumokat határozott meg, amelyek alapján eldől, hogy mely országokban vezethetik be az egységes valutát.

A konvergencia kritériumok a következők voltak:

1. A tagországoknak magas fokú árstabilitást kell elérniük. Az infláció, amit a fogyasztói árindexszel mérnek, a vizsgált egyéves időszakban nem térhet el több mint 1,5% ponttal a három legjobb inflációs teljesítményű tagország színvonalától.

2. Stabil kormányzati pénzügyi pozíciók értelmében kívánatos, hogy a költségvetési deficit a GDP 3%-át ne haladja meg.

3. Az államadósság a GDP 60%-át ne haladja meg.

4. A kamatok konvergenciáját úgy értelmezik, hogy a vizsgált egy évben az átlagos, nominális hosszú lejáratú kamatrátát nem térhet el 2%-nál többel a három legjobb teljesítményű országtól.

5. Az Európai Monetáris Rendszer árfolyam-mechanizmusában a nemzeti valuta stabilitása, vagyis két éven belül nem szükséges a leértékelés egyetlen másik ország valutájával szemben sem.

A konvergenciakritériumok a pénzügyi egyensúlymutatókra helyezték a hangsúlyt, a fő célkitűzés az, hogy az egységes valutát alacsony és ellenőrizhető infláció mellett tudják bevezetni, valamint megteremteni az árstabilitást. A maastrichti szerződés keretén belül az új pénznemmel kapcsolatban arról is döntöttek, hogy egyetlen ország sem fog majd

⁴ 1 ECU = 1,31 \$

tudni az egységes valuta bevezetése ellen voksolni, amelyet azóta a visszafordíthatatlanság elvének neveznek.

A Gazdasági és Monetáris Unió második szakasza

A második szakasz 1994. január 1-jén kezdődött, amely átmeneti időszaknak számított, hiszen e periódus alatt jött létre az Európai Monetáris Intézet (EMI), amelynek működése a Központi Bankok Európai Rendszerének és az Európai Központi Bank létrehozataláig tartott.

Az Európai Monetáris Intézet élére 3 éves mandátummal Lámfalussy Sándort nevezték ki. Tagjai a tagállamok nemzeti központi bankjai lettek. A Frankfurtban székelő Intézet a nemzeti központi bankok pénzügyi együttműködését hivatott erősíteni, ellenőrizte a Európai Monetáris Rendszer működését, segítette a pénzügyi és politikai koordinációt és támogatta az ECU használatát. Ezért az Európai Monetáris Intézet jogosan tekinthető az Európai Központi Bank elődjének.

1995 decemberében az Európai Tanács tagjai megegyeztek abban, hogy a harmadik szakasz elején bevezetendő valuta közös neve „euro” lesz. Ugyanakkor az EMI-t bízta meg az euróövezet és a többi EU-tagország közötti jövőbeli monetáris politikai, illetve árfolyam-politikai kapcsolatok előkészítésével is.

Törvény szabta feladatával összhangban és a Nemzeti Kereskedelmi Bankokkal együttműködve az Európai Monetáris Intézet⁵:

- kidolgozta az euróövezet egységes monetáris politikai eszköztárát és eljárásrendjét, valamint elemezte a potenciális monetáris politikai stratégiákat;
- szorgalmazta a harmonizált módszerek kidolgozását a pénzmennyiség alakulásával, a banki tevékenységgel, a fizetési mérleggel és más pénzügyekkel kapcsolatos euróövezeti statisztikák gyűjtésére, rendszerezésére, közzétételére;
- kidolgozta a devizaműveletek lebonyolításának, valamint az euróövezeti tagállamok hivatalos devizatartaléki tartásának és kezelésének kereteit;
- hatékonyabbá tette a határokon átnyúló fizetési és értékpapír-elszámolási tranzakciókat az európénzpiac integrációjának előmozdítására; ezt elsősorban a nagy értékű, határokon átnyúló, euróban teljesített fizetések feldolgozásához szükséges technikai infrastruktúra (a TARGET-rendszer) létrehozásával érte el;
- kidolgozta az euróbankjegyek műszaki és tervezési specifikációit;
- harmonizált számviteli szabályokat és standardokat dolgozott ki, lehetővé téve a KBER konszolidált mérlegének belső és külső adatszolgáltatási célra történő elkészítését;

⁵ Hanspeter K. Scheller: *Az Európai Központi Bank története, szerepe, feladatai*. 2004.

– létrehozta a KBER-en belül végrehajtandó operatív és stratégiai feladatok információs és kommunikációs rendszereit;

– meghatározta azokat a módszereket, amelyekkel a KBER hozzá tud járulni az illetékes felügyeleti szervek elvi-stratégiai munkájához a hitelintézetek és a pénzügyi rendszer stabilitásának előmozdítására.

1996 decemberében az EMI a 2002. január 1-jei forgalomba hozatalra kiválasztott bankjegyek sorozattervét is bemutatta az Európai Tanácsnak.

1998. május 2-án az Európai Unió Tanácsa egyhangúlag úgy döntött, hogy 11 tagállam teljesítette a GMU harmadik szakaszában való részvételhez és a közös valuta 1999. január 1-jei bevezetéséhez szükséges feltételeket. A konvergenciakritériumok teljesítése alapján az első résztvevők Belgium, Németország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország voltak.⁶

Konvergenciamutatók 1997-ben az egyes országokban⁷:

	Árstabilitás	Túlzott deficit	Hosszú távú kamatok
Referenciaértékek	2,7%		7,8%
Ausztria	1,1%	Nem	5,6%
Belgium	1,4%	Nem	5,7%
Finnország	1,3%	Nem	5,9%
Franciaország	1,2%	Nem	5,5%
Görögország	5,2%	Igen	9,8%
Hollandia	1,8%	Nem	5,5%
Írország	1,2%	Nem	6,2%
Luxemburg	1,4%	Nem	5,6%
Németország	1,4%	Nem	5,6%
Olaszország	1,8%	Nem	6,7%
Portugália	1,8%	Nem	6,3%
Spanyolország	1,8%	Nem	6,3%

Az állam- ill. kormányfők között abban is politikai egyetértés alakult ki, hogy kiket javasolnak kinevezésre az Európai Központi Bank (EKB) Igazgatóságába.

Szintén 1998 májusában a közös valutát bevezető tagországok pénzügyminiszterei megállapodtak ugyanezen tagállamok jegybankelnökeivel, az Európai Bizottsággal és az EMI-

⁶ www.ecb.int

⁷ Domokos Ernő – Katona Levente: i.m.

vel, hogy az euróra való végleges átváltási árfolyamok rögzítéséhez az árfolyam-mechanizmusban részt vevő tagállamok valutáinak az aktuális középárfolyamát fogják használni.

A második szakasz célkitűzései közé tartozott a monetáris politikák fokozott összehangolása is. Az első periódus tapasztalatai alapján arra a következtetésre lehetett jutni, hogy a méretre szabott monetáris politika nem veszélytelen. Ezek a veszélyek kiváltóképpen az uniformizált kamatláb-politika és a különböző növekedési ütemek és az inflációs ráták kapcsán merültek fel.

A monetáris politikák összehangolásának a hiánya vagy a szigorú megszorítások társadalmi és politikai ellenérzéseket válthatnak ki. Emellett a rövid távú gazdasági konvergencia érdekében a tagországok különböző kényszerekkel találhatják szemben magukat. Aggályok tehát léteznek a monetáris politikák összehangolásával kapcsolatban is. Ezekre azonban egyik megoldás a ciklikus mozgások elfogadása. A másik pedig az, hogy a gazdaságpolitika egyes területei, mint például a költségvetési és jövedelempolitika, megmaradnak nemzeti kompetenciaként.

A Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakasza

A harmadik szakasz 1999. január 1-jével kezdődött meg. Első lépésként visszavonhatatlanul rögzítették az euroövezet 11 tagállamának nemzetközi pénzneme és az euró közötti átváltási kulcsokat. A visszavonhatatlanul rögzített euróátváltási árfolyamok:⁸

1 euró	= 40,3399 belga frank
	= 1,95583 német márka
	= 166,386 spanyol peseta
	= 6,55957 francia frank
	= 0,787564 ír font
	= 1936,27 olasz líra
	= 40,3399 luxemburgi frank
	= 2,20371 holland forint
	= 13,7603 osztrák schilling
	= 200,482 portugál escudo
	= 5,94573 finn márka

2001. január 1-re Görögország is teljesítette a konvergenciakritériumokat, és 12. tagállamként belép a Gazdasági és Monetáris Unióba. A görög nemzeti pénznem esetében a következő átváltási aránnyal számoltak: 1 euró = 340,750 görög drachma.

⁸ Hanspeter K. Scheller: i. m.

Az euró tényleges pénzzé válásával egy időben a hivatalos ECU-kosár megszűnt létezni. Az ECU-t 1:1-ben váltották át euróra. 2002. január 1-ig az euró csak számlapénz formájában létezett, az euróérmék és euróbankjegyek csak ezután kerültek forgalomba. Az Európai Monetáris Intézet közölte, hogy az eurórendszer a monetáris politikai műveleteket kizárólagosan euróban végzi, és hogy az euró lesz a TARGET-rendszer működésében az egyetlen elszámolási egység. Ennek figyelembevételével a pénzügyi szektor komoly előkészületeket tett arra, hogy a harmadik szakasz kezdetétől integrált pénzpiacokon működjön.

A GMU harmadik szakaszában működésbe lép a közös monetáris politika és annak intézményi létesítménye, a Központi Bankok Európai Rendszere, és megkezdzi a tevékenységét. A KBER elsődleges célja az árstabilitás fenntartása és az általános gazdaságpolitika támogatása.

A Központi Bankok Európai Rendszerének alapvető feladatai:

- a Közösség monetáris politikájának meghatározása és végrehajtása,
- devizaműveletek végzése,
- a tagállamok devizatartalékainak tartása és kezelése,
- a fizetési rendszerek zavartalan működésének biztosítása.

A KBER-nek a monetáris unióból következő legfontosabb feladata a monetáris politika meghatározása és végrehajtása, amelyet a GMU harmadik szakaszának első napjától kezdve lát el. Az előkészületeknek köszönhetően a pénzügyi piacok a GMU harmadik szakaszának kezdetén azonnal át tudtak térni az euróra. A kereskedés kizárólagosan euróban folyt, a hitelviszonyt megtestesítő, forgatható kintlevőségek zömét átváltották euróra. Az összes nagy értékű, határokon átnyúló fizetési rendszer euróban működött. A GMU harmadik szakaszában lépett életbe az ERM-2, az új árfolyam-mechanizmus, amelyet az Európai Monetáris Intézet készített elő.

A GMU-ra vonatkozó rendelkezések kiegészítéseként az Európa Tanács 1997-ben elfogadta a Stabilitási és Növekedési Paktumot, amelynek célja a költségvetési fegyelem biztosítása a GMU keretében. A tagállamok többéves függetlenség mellett kötelezték el magukat, főként a GDP 3%-kát meghaladó hiányt kellett elkerülniük. Mindezek mellett véleményem szerint a GMU harmadik szakaszának legnagyobb megvalósítása és az integráció legnagyobb fejleménye a közös pénznem bevezetése volt.

Az euró bevezetésének jelentős előnyei hamar megmutatkoztak az üzleti életben. A közös valuta használatának eredményeként megnövekedett a fúziók, összeolvadások és bekebelezések száma, különösen a pénzügyi szférában. Az euró nagymértékben felgyorsította a versenyt az európai vállalatok között, amely napjainkig tartó küzdelmet jelent szinte min-

den egyes cégnek, és csak azok tudnak a többiekén felülkerekedni, amelyeket a leghatékonyabban és legésszerűbben irányítanak.

Irodalomjegyzék

Domokos Ernő – Katona Levente: *Útban az Európai Integráció felé*. Pallas Akadémia Kiadó, 2002.

Hanspeter K. Scheller: *Az Európai Központi Bank története, szerepe, feladatai*. 2004.

Pogátsa Zoltán: *A monetáris unió és Magyarország*

<http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.en.html>

www.mimi.hu/eu/gazdasagi_es_monetaris_unio.html

<http://europoeum.org.hu> – országtapasztalatok

A sepsiszentgyörgyi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola rövid története

GAZDAG ILDIKÓ

Iskolánk 1974 szeptemberében létesült, a tanügyi és a belkereskedelmi minisztériumok közös rendelete alapján. Egy évig az utóbbi hatáskörébe tartoztunk, s a Kriza János utca 1. szám alatti épületben kaptunk helyet. Három kilencedik osztályban 134 tanuló képviselte az első diáknemzedéket. Ez nagy esemény volt, ugyanis Kovászna megyében előtte nem létezett állami kereskedelmi oktatás. A városban volt ugyan a Szövetkezeti Iskola, de ez csak a szövetkezeti hálózat számára képezett ki szakembereket. Aki abban az időben állami kereskedelmi iskolát akart végezni, el kellett mennie Gyergyószentmiklósról vagy Brassóba, ahol a legközelebbi állami kereskedelmi iskolák működtek. Bunika Mihály, az akkori megyei kereskedelmi vezérigazgató érte el felsőbb kapcsolataival, hogy városunkban létesülhetett egy állami kereskedelmi szakközépiskola.

A kezdetekkel járó gondokat iskolánk első igazgatója, Pál Ferenc matematika tanár oldotta meg. Kitűnő szervezőképessége és odaadó lelkiismeretes munkássága eredményeképpen iskolánk fokozatosan kezdett kibontakozni. Az első években kétséges volt az iskola jövője, ugyanis 1975-ben, egy akkori átszervezés következtében, csak a régi, jól működő kereskedelmi iskolák maradtak meg a szakminisztérium hálózatában. Egy év alatt, amíg a belkereskedelmi minisztérium finanszírozta a fejlesztési költségeinket, sok berendezést tudtunk vásárolni, többek között öt elektromos pénztárgépet és árumintákat az áruismereti kabinet számára, valamint a fizika és kémia laboratóriumok szinte teljes felszerelését.

1974-ben, iskolánk első évében, négy tanár tanított teljes normával, beleértve az igazgatót is. Rajtuk kívül hárman katedrakiegészítéssel, tizenketten pedig óraadóként tanítottak, hiányoztak azonban a szaktantárgyak tankönyvei.

A következő táblázat bemutatja iskolánk tanulóinak tagozatonkénti megoszlását és létszámát a két feltüntetett évben:

1975				
Évfolyam	IX	X	Esti	Összesen
Osztály	5	6	1	12
Tanulók száma	128	221	19	368

Ebben a tanévben az oktatás a Székely Mikó Kollégium épületében, délutáni váltásban zajlott.

1976					
Évfolyam	IX	X	XI	Esti	Összesen
Osztály	6	6	2	1	15
Tanulók száma	221	191	74	16	428

Ezzel a tanulólétszámmal már nem fértünk el a szomszédos iskola épületében, így 1976 szeptemberében a Kálvin téren levő 3. számú Általános Iskola épületébe költöztünk.

Ettől a tanévtől kezdve a tanulók gyakorlati oktatása szakemberek kezébe került, eddig ugyanis az üzletvezetők és vendéglátóipari egységek vezetői irányították ezt a tevékenységet, de ők nem tudtak kellőképpen eleget tenni ennek a munkakörnek. 1976 májusától Fejér Anikó, szeptembertől pedig Isán Ildikó és Czompó János szakoktatók kezdték el nevelői munkásságukat. Teljes normával, fiatalos lendülettel, kevesebb tapasztalattal fogtak neki új, választott hivatásuknak. Ekkor iskolánknál két közgazdász, Fekete Rózsa és Kováts Márta tanította a szaktantárgyakat, véglegesített tanárként. A pénzügytant és a könyvvitelt Czikó Árpád és Conț Mircea közgazdászok oktatták mint óraadó tanárok.

A tantestület nagy része frissen diplomázott tanárokból, valamint huszonéves szakoktatókból állt. Mindannyian bizonyítani akartak. Az 1977 júniusában tartott alapellenőrzés során iskolánk létjogosultságát bizonyította. Egy komplex tanfelügyelői brigád Burtoi Ioan miniszteri vezér-tanfelügyelővel az élen két hétig ellenőrizte iskolánk tevékenységét. A szakoktatást, valamint a gyakorlatot a vezér-tanfelügyelő személyesen ellenőrizte, de jelen volt még egy szakfelügyelő is a pénzügyminisztériumból. A kereskedelmi egységekben, ahol a tanulóink gyakorlatoztak, szintén jó vélemény alakult ki a szakoktatók és a tanulók tevékenységéről.

1977 decemberében került sor iskolánk második költözésére. Ekkor az Állomás negyedben levő Vörös Hadsereg utca 25. szám alatti telken felépült új iskolaépületbe költöztünk, a 6-os számú Általános Iskolával együtt. Ebben a tanévben külön iskolai intézményekként működünk, de 1978 őszén összevonták a két iskolát. Itt 28 osztályterem és 3, fizika, kémia és vendéglátási laboratórium működött. A tanítás három váltásban történt, úgymint elemi, gimnáziumi, líceumi, nappali és esti tagozatokkal. Azokban az években az Állomás negyed volt a városunk legdinamikusabban fejlődő negyede, ugyanis akkoriban létesültek az iparnegyed nagy gyárai: a IAME és a IMASA, ahol rengeteg Bákó és Vrancea megyei munkást alkalmaztak. A betelepített családok gyerekei nagyrészt a mi iskolánkba jártak. Ettől a tanévtől iskolánk mint központi iskola tevékenykedett 13 alegységgel. Ide tartozott számos óvoda, valamint a szotyori és a kilyéni általános iskola is.

Iskolánk osztályainak túlszűfoaltságát enyhítendő, 1986 őszén líceumi tagozata beköltözött a központba, a Kriza János utca 1. szám alá. Tulajdonképpen visszakerültünk abba az épületbe, ahol 1974 őszén az első három osztály megkezdte tevékenységét. Itt a felső két emeleti szinten 14 osztálytermet tudtunk működésképesen berendezni.

Ebben az időben sok segítséget kaptunk az ipari és az élelmiszerkereskedelmi vállalatoktól, valamint a megyei kereskedelmi igazgatóságtól. Minden leltár után megengedték, hogy a leírt, de használható árukat elvigyük. Ezek évekig a különböző féle és fajta áruk szemléltető eszközei lettek. Több mint tíz méter különböző fajta, színű és méretű méterárunk, ötven méter különböző szélességű függönyünk volt. Porcelán és fajansz edényeink egy szekrényt töltöttek meg, ugyanúgy cipőfélékből is sok volt, leginkább felemásak. Sajnos a sok költözködés során ezeknek nyoma veszett.

Iskolánk túlszűfoaltságának szemléletes példája az 1987–88-as tanév osztályait és tanulólétszámát összesítő táblázat:

Évfolyam	I.	II.	III.	IV.		Összesen
Osztály	7	9	9	8		33
Tanulók száma	258	281	302	274		1115
Évfolyam	V.	VI.	VII.	VIII.		
Osztály	8	7	6	6		27
Tanulók száma	256	241	191	193		881
Évfolyam	IX.	X.	XI.	XII.	Esti	Összesen
Osztály	3	3	1	1	6	14
Tanulók száma	109	111	36	36	245	537

Ez összesen 2533 tanuló létszámot jelentett. Több tanuló volt, mint az ugyancsak nagy létszámú Székely Mikó Kollégiumnak.

1976 és 1990 között iskolánk szakoktatói sokat tevékenykedtek a kereskedelmi vállalatok keretében szakképzés, továbbképzés terén. Ezenkívül az évente megrendezett szakmai versenyek munícipiumi és megyei szakaszának a lebonyolítása szintén iskolánk szakoktatóira hárult.

1990 eleje a nagy változásoké: újjáalakultak a magyar tannyelvű osztályok. Megjegyezzük, hogy 1986-tól a magyar osztályokat felszámolták, magyar nyelvet csak fakultatív órákon tanultak. A vezetőséget demokratikus úton választottuk meg, bővült a szakmai képzések

száma (irodai dolgozókat, gazdasági ügyintézőket is képeztünk), beindult a technikai, ún. posztliceális képzés, tandíjtérítéses rendszerben.

1991 őszén iskolánk ismét költözött, most már negyedik alkalommal, reméljük utoljára. Az Ág utca 30. szám alatti telken épített új iskolaépületbe kerültünk, ahol jelenleg is működünk. Ez kétemeletes, belső udvarral rendelkező épület, 24 osztályteremmel, ezekből az egyiket tornateremmé alakítottuk át, egy másikat felszolgálati szaktanteremmé, három laboratóriumként működik. Iskolánk udvarán található egy kitűnő sportbázis, két minifoci, kosárlabda-, röplabda-, futópályával, ugrógödörrel.

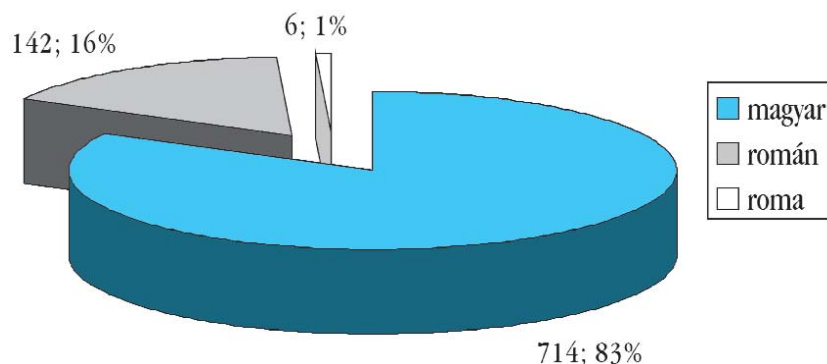
1992. január elsejével különváltunk az Állomás negyedben lévő elemi osztályoktól, mivel a két iskolában levő osztályokat nehéz volt egy vezetőség által irányítani. Az Állomás negyedben maradt I–VIII. osztályok visszakapták a 6. Számú Általános Iskola elnevezést.

1992-ben szorosabbá vált a kapcsolatunk a csíkszeredai Kereskedelmi Szakközépiskolával. Tapasztalatcserét szerveztünk, egy küldöttség Török Árpád igazgatónk vezetésével részt vett 1993-ban az ottani iskola névadó ünnepségén. Akkor vették fel hivatalosan a Joannes Kájoni nevet. Ez a kapcsolat azóta is működik, minden évben kölcsönösen részt veszünk az Iskolanapokon.

1994-től van testvériskolai kapcsolatunk a budapesti Berzeviczy Gergely Közgazdasági és Külkereskedelmi Szakközépiskola és Gimnáziummal. Körülbelül 1000 szépirodalmi és szakkönyvet, valamint két kézi számítógépet kaptunk tőlük adományként. Testvériskolai kapcsolataink időközben kibővültek, partnereink az említetten kívül a kiskunhalasi II. Rákóczi Ferenc Informatikai, Közgazdasági és Mezőgazdasági Szakközépiskola, a tokaji Kereskedelmi és Idegenforgalmi Középiskola, a brassói Áprily Lajos Főgimnázium, a magyarkanizsai Műszaki Középiskola.

Iskolánk 1974 és 1990 között a következő szakokat foglalta magába: kereskedelmi, pénzügy-könyvviteli, illetve vendéglátóipari. 1977–85 között minden évfolyamon volt egy-egy könnyűipari osztály (IX–X.). 1990-ig a líceum első fokozatán (IX–X. osztályok) kereskedelmi eladókat és vendéglátóipari dolgozókat képeztünk ki. Aki elvégezte a líceum II. fokozatát (XI–XII. osztály) is, az pénzügyi és könyvviteli képzést kapott.

Iskolánk eddig vegyes iskola volt, román és magyar tagozattal, de az új tanévben nem indul nálunk román tagozaton IX. osztály. Az utóbbi 10 évben a diáklétszám 800 és 947 között mozgott. Jelenleg, a 2006/2007-es tanévben diákjaink száma 862, ebből 720 magyar tagozaton tanul.

1. ábra. A diákok nemzetiségi összetétele

Akárcsak az ország többi szakközépiskolájában, az oktatás a következő szinteken működik:

– 4 éves szakközépiskola, 3. szintű képzéssel: gazdasági technikus, közigazgatási technikus, turisztikai technikus, beszerzési technikus.

– 5 éves szakközépiskola, 3. szintű képzéssel: gasztronómiai technikus, kereskedelmi technikus, rendezvényszervező, stylist-fodrász.

– 2 éves szakiskola, 1. szintű képzéssel: vendéglátóipari dolgozó, kereskedelmi dolgozó, szállodai dolgozó, fodrászsegéd.

– 3 éves szakiskola, 2. szintű képzéssel: pincér, szakács, iparicikk-eladó, élelmiszer-eladó, férfi-és női fodrász.

– Technikumi (posztliceális), 3+ szintű képzés: ügyviteli asszisztens, idegenvezető.

– Esti tagozat, szakközépiskola, 3. szintű képzés: turisztikai technikus, gazdasági technikus.

A közismereti tantárgyakat címzetes tanárok oktatják, de a szaktanárok esetében krónikus a hiány, mert a közgazdászok számára nem túl vonzó a tanári pálya. Ennek ellenére, bár szaktanáraink túlterheltek, tankönyveket fordítunk, továbbképzéseken veszünk részt, felhasználunk minden forrást a minőségi szakoktatás anyagi és szellemi körülményeinek a megteremtéséhez. Számos pályázatunkat pozitívan bírálták el, így berendeztük és felszereltük a tantermet és a fodrászműhelyt, kiegészítettük a tankönyvtárat, a felszolgálási labor és a kereskedelmi szaktanterem felszerelését.

Nyertes lett a PHARE TVET 2004–2006 programra beadott pályázatunk, így 2008-ig egy új épületet építenek a műhelyek és szaktanulmányok részére, és megfelelő berendezéseket, eszközöket is kapunk.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XLIX. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2007/282–2007/359. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzki-egyenlítések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasz-szagép használata;
10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok be-jegyzése.

1.1. A gazdasági és pénzügyminiszter 2007/102-es sz. rendelete (2007/333-as sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a pénzügyminiszter 2005/967-es sz. rendeletét, tartalmazván az áfa-elszámolási nyilatkozatban szereplő visszaigényelt áfa-összeg visszautalására vonatkozó szabályozást és típusnyomtatványokat.

3.1. A 2007/355-ös. sz. kormányhatározat (2007/332-es sz. H. K.) az alkalmazottak egészségének felügyeletére vonatkozó jogszabályozást tartalmazza.

4.1. A Fiskális Adóügynökség Alelnökének a 2007/4. 822-es sz. rendelete (2007/283-as sz. H. K.) azon módszertani normákat hagyja jóvá, amelyek alapján az exportőrök egyszerűsített szabályozással bizonyíthatják termékeik származását az EU-ban és az EU-s partneri országokban.

4.2. A Fiskális Adóügynökség Alelnökének 2007/4. 912-es sz. rendelete (2007/289-es sz. H. K.) megváltoztatja a 2006/9. 988-as sz. rendeletét az egyszerűsített nyilatkozat kitöltési,

használati és nyomtatási, valamint az egységes adminisztratív okmány használatára vonatkozó módszertani normáit illetően.

4.3. A Fiskális Adóügynökség Alelnökének a 2007/4. 936-os sz. rendelete (2007/302-es sz. H. K.) jóváhagyja a végleges rendeltetési hely meghatározására vonatkozó technikai normákat.

4.4. A Fiskális Adóügynökség Alelnökének a 2007/4. 999-es sz. rendelete (2007/302-es sz. H. K.) az EU-s Vámkódot tartalmazza, valamint az egységes adminisztratív okmány 2., 8., 14., és az 54-es sz. kazettáinak kitöltésére vonatkozó szabályozását.

5.1. Az Országos Statisztikai Intézmény 2007/337-es rendelete (2007/293-as sz. H. K.) aktualizálja a nemzetgazdaságban használandó tevékenységeket.

5.2. A 2007/386-os sz. kormányhatározat (2007/304-es sz. H. K.) a gazdasági és pénzügyminisztérium megszervezésére és működésére vonatkozó módszertani normákat tartalmazza.

8.1. A 2007/135-ös sz. törvény (2007/345-ös sz. H. K.) az okiratok elektronikus tárolására vonatkozó jogszabályozást írja le.

RMKT-hírek

A IX. Ifjú Közgazdász Találkozó beszámolója Szatmárnémeti, 2007. május 25–26.

Az utóbbi időben számos olyan információ terjed a médiában, miszerint a román gazdaság gyors iramban fejlődik. A Román Statisztikai Hivatal által közzétett adatok szerint a 7,7%-os GDP növekedési rátából a szolgáltatási szektor része 49,6%. Mikor fogjuk elérni a fejlett gazdaságok struktúráját, ahol a szolgáltatások a GDP 70–79%-át teszik ki? Egy, tíz vagy inkább ötven év múlva? Ilyen és hasonló kérdések alapozták meg az idei IX. Ifjú Közgazdász Találkozó témaválasztását. A *Szolgáltatások piaca – Határtalan lehetőségek* konferencia betekintést nyújtott a szolgáltatások dinamikus fejlődésébe. A meghívott előadók, a vállalkozói szféra különböző szektoraiban jártas szakemberek sajátos szemszögekből közelítették meg a témát. **Zsohár János**, a KÉSZ Kft. termelési igazgatója, a *Multinacionális cégek terjeszkedése az újonnan belépett EU tagok országában* című előadásában ismertette a multinacionális cégek által nyújtott lehetőségeket és veszélyeket, melyek az alkalmazottakat érintik. A következő előadásból kiderült, hogy a jól működő minőségirányítási rendszerek magas színvonalú szolgáltatásokat eredményeznek. **Dr. Kerekes László**, a Consact Consulting Kft. képviselője pontos információkkal szolgált a minőségirányítási rendszerek elméleti kérdéseivel kapcsolatban. Gyakorlati oldalról taglalta a témát **Csernátoni Zsuzsanna** (Dekra Certifications Kft.), aki a minőségbiztosítási tanúsítványok megszerzésének feltételeiről beszélt. **Dr. Poór József** egyetemi tanár *Nemzetköziesedés és globalizáció a szolgáltatások területén* címmel tartott előadást, melyben rávilágított arra, hogy a jövőben a nemzetközi piaccal bíró modern üzleti szolgáltatások lesznek a húzóágazat. Hasznos gyakorlati tanácsokkal szolgált fiatal pályakezdőknek **Dr. Kovács Beáta** (Pro Europa Consult) előadása, melyben szó esett például a pályakezdők lehetőségeiről, tippekről a frissen elhelyezkedettek beilleszkedését, érdekérvényesítését illetően. Szécsi Kálmán, a Raiffeisen Bank területi igazgatója, előadásában a bankok és bankfiókok modernizálásának tendenciáiról beszélt. Ilyen például a bankfiókok új funkciókkal történő felruházása (kiállítások, kávézó).

A találkozón sor került a RIF tisztújítására. A leköszönő elnökség ismertette az elmúlt két év tevékenységét, majd a szavazást követően az új elnök, Zemba Orsolya és a két országos alelnök, Borzási Judit és Bartha Attila vették át a RIF vezetését. Az új országos elnökség tervbe vette a RIF önálló jogi személyiségként történő bejegyzését és átszervezését, új tagok toborzását.

A RIF tevékenységével kapcsolatos további információk elérhetőek lesznek a honlapon.

Rezumatul revistei

175 de ani de la moartea savantului Kisszántói Pethe Ferenc

– Memento –

JÓZSEF SOMAI

Kisszántói Pethe Ferenc a lăsat o moștenire valoroasă în istoria științei transilvaniene, mai cu seamă privind științele agriculturii și formarea incipienței mediei specialității economice. În timpul vieții active a reușit să editeze nu mai puțin de patru reviste de specialitate (Magyar Újság, Wiena, 1796, Nemzeti Gazda, Wiena, 1814, Erdélyi Híradó, Cluj, 1827, Nemzeti, Társalkodó, Cluj, 1831). Cea mai importantă operă a lui este monografia intitulată „Pallérozott Mezei Gazdaság” (Agricultura Șlefuită) apărută în trei părți în anii 1805 Sopron, 1908 și Pécs 1814. Kisszántói s-a născut în localitatea Tiszavasvári (Ungaria) la data de 30. martie 1763, și a decedat la 22. februarie 1832 Șimleul Silvaniei, unde se găsește și monumentul lui funerar.

***

Redistribuția coruptă într-un model de creștere neoclasică

ISTVÁN BESSENYEI

Această scriere abordează efectele corupției asupra echilibrului economic pe termen lung într-o structură neoclasică. Bunurile publice introduse cu corupție nu modifică proprietățile de stabilitate a modelului Ramsey (1). Creșterea corupției și scăderea platei impozitelor împinge punctul de echilibru în același direcție (2). Această direcție depinde de diferența între rata de impozit actual și cel optim (3). Gospodăriile se împart în două sectoare: gospodăriile muncitoare, cu venit doar din salarii și elita, unde o parte substanțială din venit provine din luări de mită. Și companiile sunt împărțite în două sectoare. Primul sector include toate companiile de producție. Iar rolul companiilor din al doilea sector este de a transforma costurile, cheltuielile guvernului în veniturile gospodăriilor elite, deci funcționează ca un canal pentru corupție.

***

Raportul Lámfalussy și serviciile financiare europene

ÁGNES NAGY – ISTVÁN PETE

Dezvoltarea piețelor serviciilor financiare europene necesită reforma reglementărilor serviciilor financiare. Datorită faptului că procesul juridicțional de anvergură din domeniu este în curs de finalizare, trebuie pus accentul pe aplicarea consistentă a legislației din domeniu, la a cărui succes contribuie convergența metodelor de supraveghere. Necesitatea acestei convergențe este întărită și de pericolul contaminării riscurilor pe o piață tot mai bine integrată, astfel, din punct de vedere al stabilității financiare, este necesară întărirea supravegherii piețelor financiare. Acest deziderat privește și *procedura Lámfalussy (din Raportul Lámfalussy)*, respectiv crearea unui comitet format din reprezentanții organelor de supraveghere (*CESR* – Committee of European Securities Regulators, *CEBS* – Committee of European Banking Supervisors, *CEIOPS* – Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors) al cărui scop principal constă în armonizarea activității acestor comitete de supraveghere.

***

Politici umane în Uniunea Europeană

ERIKA SZILÁGYINÉ FÜLÖP

Directivile de politică umană sunt cele care indică statelor membre care sunt cele mai importante puncte de vedere de urmat, cifrele de referință pentru dezvoltarea pieței de muncă, corelate cu politica economică. În acest domeniu, Uniunea acordă statelor membre o destul de mare libertate pentru a-și îndeplini obiectivele. Consideră că elaborarea regulilor privind piața de muncă, adaptate condițiilor locale, este mai eficientă și mai adecvată, cu condiția ca aceasta să nu contrazică directivele Uniunii privind politica de plasare.

Nu putem afirma cu certitudine că această metodă de armonizare va fi aplicată și în viitor pentru soluționarea comunitară a problemelor pieței de muncă, dar mecanismul de reglementare probabil că nu va deveni mai restrictiv.

***

Cauzele și procesul înființării Uniunii Monetare și Economice Europene

ERIKA BROK

Procesul realizării Uniunii Monetare și Economice Europene este un proces îndelungat influențat de mulți factori de natură economică, istorică și politică. Cu ocazia aniversării a 5 decenii de la semnarea tratatului de la Roma, prezentul articol este o trecere în revistă a celor mai importante momente ale realizării acestei uniuni.

Abstracts

175 years from the decease of the savant Kisszántói Pethe Ferenc

– Memento –

JÓZSEF SOMAI

Kisszántói Pethe Ferenc bequeathed a precious heritage to the transilvanian science history, especially in agricultural science and in the forming incipient medium of economical speciality. During his active lifetime he has published four professional journals (Magyar Újság – Hungarian Paper, Wiena 1796; Nemzeti Gazda – National Farmer, Wiena 1814; Erdélyi Híradó – Transilvanian News, Cluj 1827; Nemzeti Társalkodó – National Companion Cluj 1831). His most important work is: “Pallérozott mezei gazdaság” – “The Polished Agriculture”, monography which appeared in three parts: 1805 in Sopron, 1814 and 1908 in Pécs. Kisszántói was born on the 30th of March 1763 in Tiszavasvári and he died on the 22th of February 1832 in Simleul Silvaniei, where also his 3 meter funeral monument is.

***

Corrupt Redistribution in a Neoclasical Growth Model

ISTVÁN BESSENYEI

This paper discusses the effect of corruption upon long-run equilibrium of economy in the neoclassical framework. It is shown that (1) the introduction of public goods with corruption do not alter the stability properties of the Ramsey-model. (2) increasing corruption and decreasing taxation shifts the equilibrium position in the same direction. (3) this direction depends on the difference between the actual and optimal tax rate. We divide the households into two sectors: worker households get only wage income and the elite, where apart from the capital income appears the income of bribe. The companies are divided into two sectors as well. The first one includes all the producer companies. The role of the companies in the second sector is to transform the expenditures of the government into the income of the elite households, so they function as a channel for corruption.

***

The Lamfalussy Report and the European Monetary services

ÁGNES NAGY – ISTVÁN PETE

The reform of regulations on the monetary services is required by the development of the European market of monetary services. Due to the fact that the domain's large scale jurisdictional process is near to completion, it's required to stress on the consistent application of the domain's legislation of which success is strengthened by the cohesion of supervising methods. The need of this cohesion is also strengthened by the risk spreading jeopardy on the ever better integrated market, therefore regarding financial stability, the strengthening of monetary market's supervision is necessary. This desideratum (requirement) is pursued by *Lamfalussy's procedure* too (from the *Lamfalussy Report*), namely, establishing a committee formed of the representatives of supervising organs (*CESR* - Committee of European Securities Regulators, *CEBS* - Committee of European Banking Supervisors, *CEIOPS* - Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors) who's main objective is the harmonization of the activity of these supervisor committees (organs).

***

Human Policy in the European Union

ERIKA SZILÁGYINÉ FÜLÖP

The Human Policy Directives are those that indicate to the member states the most important points of view to follow, reference numbers for the development of the labour market, connected to the economic policy. In this field, the Union grants a sufficient freedom to the member states in order to fulfill their objectives. It considers that the elaboration of regulations regarding labor market, adapted to the local conditions, is more efficient and more suitable, provided that it does not contradict Union directives concerning the employment policy.

We cannot assert with certitude that this is the harmonization method which will be applied in the future by the community, for solving the labor market issues, but the regulation mechanism will probably not become more restrictive.

***

Cause and creating process the European Economic and Monetary union

ERIKA BROK

The process of achieving the European Economic and Monetary union is a long procedure influenced by economical, historical and political factors. On the occasion of the union's 50th anniversary, the present article constitutes a review of some of the major milestones in achieving this union.

Cuprins

JÓZSEF SOMAI

175 de ani de la moartea savantului Kisszántói Pethe Ferenc 3

ISTVÁN BESSENYEI

Redistribuția coruptă într-un model de creștere neoclasică 5

ÁGNES NAGY – ISTVÁN PETE

Raportul Lámfalussy și serviciile financiare europene 29

ERIKA SZILÁGYINÉ FÜLÖP

Politici umane în Uniunea Europeană 39

ERIKA BROK

Cauzele și procesul înființării Uniunii Monetare și Economice Europene 49

ILDIKÓ GAZDAG

Scurt istoric al Grupului Școlar Economic și Administrativ din Sfântu Gheorghe 59

CSABA PÁSZTOR

Noutăți în legislația economică și financiară 65

Comunicări 67

Rezumatul revistei în limba română și engleză 69

Contents

JÓZSEF SOMAI

175 Years from the Decease of the Savant Kisszántói Pethe Ferenc 3

ISTVÁN BESSENYEI

Corrupt Redistribution in a Neoclasical Growth Model 5

ÁGNES NAGY – ISTVÁN PETE

The Lamfalussy Report and the European Moneary Services 29

ERIKA SZILÁGYINÉ FÜLÖP

Human Policy in the European Union 39

ERIKA BROK

Cause and Creating Process the European Economic and Monetary Union 49

ILDIKÓ GAZDAG

Short history of „Grup Şcolar Economic și Administrativ“ from Sfântu Gheorghe . . . 59

CSABA PÁSZTOR

Novelties of The Field of Economical and Financial Law 65

News 67

Abstracts in Romanian and English 69

Számunk szerzői

Somai József, nyugalmazott közgazdász, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság tiszteletbeli elnöke, a *Közgazdász Fórum* főszerkesztője

Dr. Bessenyei István, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának docense

Dr. Nagy Ágnes, egyetemi adjunktus, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, a Román Nemzeti Bank Igazgató Tanácsának tagja

Dr. Pete István, egyetemi adjunktus, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, szenátor

Szilágyiné dr. Fülöp Erika, egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Gazdálkodástani Intézet

Brok Erika, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi kar, Vállalati pénzügy mesterkurzus

Gazdag Ildikó, igazgató, Sepsiszentgyörgyi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola

Pásztor Csaba, közgazdász, gazdasági igazgató, Artex Szövetkezeti RT., Kolozsvár

---